

MURAKÖZY JÁNOS

(1824 – 1892)

MURAKÖZY 200

Muraközy emlékévé

2024

A kulcsra zárt szoba titkai. Muraközy János festőművész állandó kiállítása a Ráday Múzeumban

Külső borító:

1. Muraközy János: *Tanulmányfej a Gerillakapitány búcsújához* (részlet)
 2. Muraközy János: *Romantikus tájkép* (részlet)
-

A kiállítást rendezte:

Fogarasi Zsuzsa, Zalatnai Pál

Szerkesztő:

Fogarasi Zsuzsa

A szerkesztésben közreműködött:

Vass-Eysen Ákos

A reprodukciók készítői:

Zalatnai Pál
Magyar Nemzeti Galéria

Kiadványtervezés, tördelés:

Zalatnai Pál

Támogató:

Kecskemét Megyei Jogú Város

Kiadja:

Ráday Múzeum, Kecskemét, 2024

ISBN: 978-963-87085-2-6

Nyomdai munkák:

PRINT 2000, Kecskemét

MURAKÖZY JÁNOS

1824–1892

TARTALOM:

<i>Szemereyné Pataki Klaudia polgármester</i> KÖSZÖNTŐ	5
<i>Szolláth Katalin</i> MURAKÖZY JÁNOS ÉLETE ÉS FESTÉSZETE	7
<i>Bíró Éva</i> A MURAKÖZYEK ÉS A REFORMÁTUS EGYHÁZ KAPCSOLATA- LEVÉLTÁRI FORRÁSOK TÜKRÉBEN	39
<i>Fogarasi Zsuzsa</i> MURAKÖZY EMLÉKEZETE	53
<i>Vihart Anna</i> MURAKÖZY PORTRÉK RESTAURÁLÁSI TAPASZTALATAI	69
<i>Kovács Hajnalka</i> FÉNY DERÜL A KULCSRA ZÁRT SZOBA TITKAIRA	83

Ráday Múzeum 2024

Tisztelt Olvasó!

Kecskemét híres szülötteinek hosszú sorában kevésbé ismert helyet foglal el Muraközy János. Pedig nemcsak városunk, hanem egész Magyarország történelmének is kiemelkedő alakja volt a kétszáz évvel ezelőtt, 1824-ben született ügyvéd, festőművész, szabadságharcos, nemzetőr. A férfi, aki fontos szerepet töltött be a dualizmus kori Kecskemét gazdaságtörténetében, hiszen 1878-ban, egy fellendülő időszak kezdetén ő volt a város gazdasági tanácsnoka.

Ifjú éveiben a kecskeméti Református Jogakadémián diáktársa és barátja volt Jókai Mór, aki így írt róla:

„Micsoda ép testű, egészséges arcú fiú Muraközy Jani, (ilyen lehetett Hercules suhanc korában), kívül csak Körösi Sándor tudott megmérkőzni. ...Muraközy Jani volt a tornamester, Ő tanított bennünket karddal és törrel vívni, mégpedig plastron nélkül.”

Majd 1848-ban a március 15-i pesti forradalom hírei gyorsan elértek Kecskemétre is. Pár nap alatt 164 fő jelentkezett nemzetőrnek, jórészt köztisztviselőben álló vagyonos emberek, ügyvédek, köztisztviselők. Közöttük volt Muraközy János is. Az akkor alig több mint 24 esztendőes fiatalembert a kecskeméti nemzetőrség századosává választották. Később a kecskeméti önkéntes csapat századosa lett, és a kiképzésben is részt vett. Muraközy János a szabadságharc végnapjáig kitartott a haza szolgálatában. A fegyverletétel után pedig mint számos hős harcos, ő is bujkálni kényszerült.

Jogi végzettségét nem kamatoztathatta, így másik szenvedélyének hódolt: Bécsben Karl Rahl festőiskolájának tanítványa lett. Abban az időben a festőiskolában megfordult többek között Than Mór, Lotz Károly és Markó András is. Ők közösen készítették „Muraközy János, a gerillakapitány” című festményt 1852-ben. Than Mór festette az arcképet, Lotz a lovat, Markó pedig a tájat. A Kulcsra zárt szoba titkai címet viselő állandó kiállításon az érdeklődők más alkotások mellett ezt a festményt is megnézhetik a Ráday Múzeumban.

Az intézményt külön köszönet illeti, hiszen fáradhatatlanul őrzi és ápolja a páratlan hagyatékot, biztosítva, hogy Muraközy János kivételes életét minél többen megismerhessék, emléke tovább éljen a következő generációkban is.

Kívánom, hogy e kiadvány révén minél többen ismerjék meg városunk 19. századi nagy, de egyelőre kevésbé ismert szülötteinek, Muraközy Jánosnak életét és munkásságát, és érezzék át azt a szellemi örökséget, amit ránk hagyott.

Szemereyné Pataki Klaudia
Kecskemét polgármestere

MURAKÖZY JÁNOS ÉLETE ÉS FESTÉSZETE

„Mi más „célja” van még minden művészetnek, minden kultúrának, [mint] kiválogatni az életjelenségek zuhatagából azt, amiért kár, hogy elmúlik, kiválogatni s elrakni szilárdabb és tartósabb anyagok oldatába az eleven életet, rekonstruálni belőle azt, ami méltó rá, kőből és vászonból és időálló szavakból?”

(Karinthy Frigyes)

Az „eleven életet rekonstruálni...”

Nem könnyű elképzelnünk, milyen is lehetett 1843. január 25-én, Pál napján az a bál Kecskeméten, a Gyenes-házban, ahol az akkor 20 éves Petőfi Sándor, a 19 éves Muraközy János és a 18 éves Jókai Mór mulatoztak, iszogattak, beszélgettek...

Miről beszélgethettek? A vándorszínészek új darabjairól? (Petőfi itt játszotta jutalomjátékként Shakespeare Lear királyában a bolondot.) A portréfestészet fortélyairól? (Jókai Kecskeméten megfestette tanárainak és diáktársainak arcképét.) Vagy arról, hogyan is kell jól bánni a karddal és a tőrrel? (Muraközy vívőleckéket adott Jókainak.) A szép, okos, tettekre kész fiatalemberek bizonyosan megforgatták a szemrevaló kecskeméti leányokat is. Petőfi Sándor „Pál-napkor” című verse ennek az estének az emlékét őrzi:

*„Háborogj hát, istenadta
Ideje!
Föl sem vesszük... víg barátim,
Igaz-e?”*

A kecskeméti Jókai utca 8. számú ház falán lévő márvány emléktáblán olvasható: „E helyen állott az a ház, melyben Jókai Mór 1842-1844-ben lakott.” És e helyen tartották azt a bizonyos névnapi ünnepséget is. Gyakorta elmegyek ez előtt az épület előtt, és eljátszom a gondolattal, miről szólna a diskurzus e történelmi alakok között, ha ma lenne az a Pál-napi mulatság?

Emlékezünk a három valamikori fiatalemberre. Tavaly ünnepeltük a „Petőfi200”-at, idén ünnepeljük a „Muraközy200”-at és jövőre ünnepeljük a „Jókai200”-at. A magyar romantika legnagyobb költője és a magyar romantikus irodalom leghíresebb írója mögött a háttérben csendesen meghúzódik Muraközy János, a harmadik fiatalember. Ki is volt ő?

4. Önarckép I.

45. Önarckép (MNG)

5. Önarckép II.

Muraközy János (1824-1892) sokáig az elfeledett művészek táborába tartozott. Az 1971-72-ben rendezett kiállítások (Kecskemét, Budapest, Kiskunfélegyháza, Kiskunhalas, Nyíregyháza) nyomán kezdték ismét felfedezni. Ekkoriban egyre több cikk jelent meg róla. A kritikák között van, amelyik megkérdőjelezi tehetségét, és elmarasztalja alkotásait, mivel azok nem érnek fel festő kortársai színvonalához.¹

Sokkal többen vannak azonban, akik méltó módon értékelik művészi tevékenységét, mint a romantika korának tehetséges festőjét (Lyka Károly, Jólesz Márta, Telepy Katalin, Sümegi György), és azon fáradoznak, hogy minél többen megismerjék képeit.

Húsz évvel később ugyan, de mégiscsak megszívleltük Lyka Károly figyelmeztető szavait, melyeket a művész unokájához, Dr. Muraközy Tamáshoz intézett: „Az Ön nagytyja művésztehetségét nagyra tartotta Lotz Károly is, és ez keltette föl annak idején érdeklődésemet. Ez biztat arra a tanácsra is, hogy jó lesz a képeket gondosan megőrizni.”² Az unoka évekig lelkesen kutatót a képek után, és sok dokumentumot gyűjtött össze. Az ő és a család többi tagjának önzetlen ajándékozása és nemes felajánlása nagyban hozzájárult ahhoz, hogy Kecskemét városa méltó megemlékezéséért 1973-ban állandó Muraközy kiállítást nyitott meg Katona József szülőházában, Sümegi György rendezésében. Ezt itt 1978-ig láthatta a közönség. Néhány év múlva kis kitérővel az összegyűjtött 29 festmény, személyes tárgyai (biedermeier szalongoarnitúrája, díszkardja, zsoldtartó pénzes ládája, nemzetőri szalagja, kínai tuskészlete stb.) a Cifrapalota felső emeletén kaptak helyet. (Nem tudták a teljes anyagot bemutatni.) 2018-ban került a gyűjtemény a Ráday Múzeumba, reméljük, hogy immár véglegesen. Talán nem véletlen, hogy itt, ebben az épületben láthatjuk műveit és személyes tárgyait, hiszen Muraközy János jogakadémista korában éppen ennek az épületnek a lépcsőit koptatta. Hazatalált... Művészetével, munkásságával azért is ajánlatos foglalkozni, mert Muraközy János igen tevékeny, sokoldalú egyéniség volt, nemcsak festőként kell emlékeznünk rá. Életének fontosabb állomásai: ügyvéd, gerillakapitány, városi tanácsnok, a szőlőkultúra gondos felvirágoztatója. Városa gazdasági jólétét felemelte, kultúráját szélesítette. Életművében, egész magatartásában a hazájához, a városához és a családjához való hűség nyilvánul meg.

Muraközy János 1824. február 8-án született Kecskeméten. A városban az 1700-as évek elején tűnt fel a Muraközy család. Az első hiteles forrás Muraközy Sámuelről szól, aki a város jegyzőjeként tevékenykedett. A család a Muraközből menekült a törökök elől a biztonságosabb, békésebb észak felé. Olyan gyorsan kellett távozniuk, hogy még a levéltárukat is szülőföldjükön hagyták. Ezt onnan tudjuk, hogy „1625-ben új nemesi levelet kérnek és kapnak II. Ferdinándtól.”³ A Muraközy család a 16. században áttért a református hitre. A család tagjai a 18. században megszorodtak és a gazdag kecskeméti református réteghez tartoztak.

1 Rózsa Gyula, Muraközy, Népszabadság, 1971. nov. 18.

2 Telepy Katalin, Muraközy János Emlékkiállítás, /katalógus/, Kecskemét-Budapest, 1971, 5.

3 Kiss Albert (Dr.), Idősb Muraközy Imre /1838-1909/, Kecskeméti Lapok, Kmét., 1935.10.

41. id. Muraközy Jánosné Tomó Éva

39. id. Muraközy János

Az édesapa, id. Muraközy János a családi birtokokkal foglalkozott. Édesanyja, Tomó Éva szintén nemesi családból származott. A szigorú természetű, erélyes asszony a gazdálkodás csínját-bínját ismerte. Férje halála után ő vette át a birtokok kezelését, miközben vezette a háztartást és nevelte gyermekeit.

A jómódú család mindhárom fiát taníttatta. Muraközy János elemi iskoláit részben Budapesten, a lutheránusok iskolájában, részben Kecskeméten, a Református Kollégiumban végezte. Bátyja, László Pesten híres ügyvédi irodát vezetett, később Pest vármegye főügyésze lett. A testvéreinél jóval fiatalabb Imre nem tanult felsőbb iskolákban, de nagy szakértelemmel és rátermettséggel kiváló gazdálkodóvá vált édesanyja irányítása alatt. Az első nagy szőlőtelepítés munkálatait Kecskemét környékén ő kezdte el.

Muraközy János felsőbb iskoláit is Kecskeméten járta a Református Jogakadémián. Itt ismerkedett meg Jókai Mórral (1825-1904), akivel diáktársak voltak. Barátságuk csak 1892-ben, Muraközy halálával szakadt meg. Jókai számos regényében visszaemlékezik a kecskeméti évekre. (Életemből 1898, Emlékeimből 1912, Az én életem regénye 1912, A tengersizemű hölgy 1890)

1842 októberében érkezett a fiatal, beteges Jókai Kecskemétre. Szülei a jó levegőjű, napfényes várostól várták fiuk gyógyulását. „Kecskemét akkor még a puszták metropolisza volt, 55 ezer lakosú nagyfalu, a hosszú utcák két olda-

16. *Muraközy László*

lán egyforma alakú, véggel kinyúló, földszintes nádfedelű házak.⁴ Az utcák télen olyan sárosak voltak, hogy a kocsik elakadtak. Jókai az ügyvéd és városi erdőmérnök, Gyenes Mihály házában lakott, a házigazda szintén jogász gyámfiával, Gyenes Pállal és Muraközy Jánossal együtt. A Gyenes házban Jókai két évet töltött el. Gyenes Mihály alakját, a szalonnázás közben bíraskodó gazdát, Jókai a Dekameron Bíró című novellájában rajzolta meg. A kistermetű, görbe hátú mérnök nagyon sokat tett városának gyarapodásáért. Lecsapoltatta a Dellő-mocsarat, mely ma sétányként nevét viseli, hétmillió fát ültetett el a városkörnyéki területeken. Muraközy Jánossal együtt Jókai sokszor kikocsizott Gyenes Mihály fogatán Szikra és Alpár vidékére. Így emlékezik erről Jókai: „Házigazdám, a városi mérnök gyakran elvitt magával a gondjaira bízott kiterjedt erdőségbe parasztszekéren. Elkóboroltunk a Tiszáig, a Szikra Csárdáig, a Homokbuckákon túl a Fehértóig.”⁵ Jókai ebben az időben még festőnek készült. Magántanulói is voltak, akik két-két forintot fizettek havonként.⁶ Ismerőseit gyakran miniatűr képeken örökítette meg. Muraközy Jánosról több arcképet is készített, ezek egyike látható a Ráday Múzeum kiállításán. Jókai Mórt diáktársai megválasztották rajztanárnak. A kollégiumban ugyanis az volt a szokás, hogy aki tudott valamit, amit az iskolában nem oktattak (pl. francia nyelv, ének, rajz, vívás), azt a tudást átadta növendéktársainak.

1842 és 1844 között Muraközy és Jókai gyakran dolgoztak együtt, közösen is rajztanítóskodtak, fizetségük mindössze annyi volt, hogy vasárnaponként és ünnepnaponként nem kellett templomba menniük, mint a többi hallgatónak. Ilyenkor mindkettőjük legnagyobb öröme az egész napot festéssel tölthették el.⁷

Muraközy János diáktársai körében vívótudományának köszönhette tekintélyét. Erős, izmos, egészséges fiú volt, ellentéte a vézna, sápadt, lányos arcú Jókainak, akit „Móric kisasszonynak” neveztek – félig gúnyosan, félig kedveskedve – a tanulótlársak.⁸ Így emlékezik kecskeméti barátjára Jókai: „A kecskeméti fiúk vidám, tréfaszerető cimborák voltak, én egész új világban

35. Gyenes Mihály

4 Marton Sándor, Jókai Kecskeméten, Kecskeméti Katona József Kör Évkönyve 1913/32, Kmét., 1933. 76.

5 Marton Sándor, i.m. 78.

6 Mikszáth Kálmán, Jókai Mór élete és kora, Művelt Nép Könyvkiadó, Bp., 1954, 61.

7 Kecskeméti Nagy Képes Naptár /szerk.: Nagy Imre /, Muraközy János tanácsnok, Kmét., 1891, 99.

8 Orosz László (Dr.) gyűjtéséből

1. Hárem

kat rendeztek. „Műkedvelő társaságot ütöttünk össze... Igazán mondom jól játszottunk... saját magunk még hetilapot is adtunk ki, - s abban magunk iránt kellő elismeréssel viseltettünk.”¹¹ Ebbe a vidám, sokszínű diákéletbe bepillantást nyerhetett Petőfi Sándor is, aki 1843 januárjában érkezett Kecskemétre vándorszínészként. Jókai bemutatta barátját Petőfinek, s ha máskor nem is, de január 25-én, Gyenes Pál névnapján bizonyosan találkoztak. „Gyeneséknél gyűltek össze egy kis névnap mulatozásra...” Petőfi és kecskeméti ismerősei. Ennek az estének az emlékét őrzi, a már idézett „Pálnapkor” c. vers.¹²

Muraközy és Jókai kecskeméti diáktársai közül nagyon sokan az 1848/49-es forradalom és szabadságharcban is részt vettek: Szalay, Bódis, Gyenes, Gaál.¹³ Jókai mindig nagy szeretettel gondolt vissza barátjára és a Kecskeméten töltött szép napokra, amikor Muraközy Jánossal együtt jártak bálókba és színházba. Valahányszor a híres városba látogatott, mindig nála szállt meg. A kecskeméti közös diákévek után is több alkalommal töltöttek együtt hosszabb-rövidebb időt. Muraközy Jókaival együtt 1844 júniusában a jogászi kurzus négy évéből két évet sikeresen befejezett. Ezután Jókai Komáromba került patvaristának Asztalos Istvánhoz.¹⁴ Muraközy pedig Vácott gyakornokoskodott Párniczky Ede

éreztem magamat közöttük. Micsoda ép testű, egészséges arcú fiúk! Muraközy Jani, (ilyen lehetett Herkules suhanc korában) a kivel csak Körösi Sándor tudott megmérkőzni... Muraközy Jani volt a tornamester, ő trenírozta a többieket, a temetőben volt a tornahelyünk, a jó puha porondon. Ő tanított bennünket karddal és törrel vívni, mégpedig plastron nélkül.”⁹ A fiatal akadémisták reggelente hideg vízben mosdottak, malomköveket emelgettek, futottak és vívtak a csalánosi erdőben. Jókai hamar megedződött. Bőre is hozzá szokott a gyakori kardvágáshoz.

Az 1830-ban alapított kecskeméti akadémia friss, pezsgő élet várta a diákokat. „Az új főiskola is latinos szellemű volt, de mégsem annyira vaskalapos, mint a többi.”¹⁰ A diákok újságot szerkesztettek, színelőadásokat

9 Jókai Mór önmagáról 1825-1904, Franklin Társulat, Bp., 1904. 91- 92.

10 Mikszáth Kálmán, i.m., 59.

11 Jókai Mór, Életemből I., Ráth Mór, Bp., 1874, 65.

12 Petőfi Sándor Összes Művei, Kritikai Kiadás, Akadémiai Kiadó, Bp., 1975, 589.

13 Jókai Mór, Az én életem regénye, Révai, Bp. 1912. 158.

14 Pekár Gyula: Jókai Album /képek, adatok Jókai Mór életéből/, A „Pesti Napló” előfizetőinek készült kiadás, Pesti Napló, Bp., 1910. 13.

(1806-1871) főszolgabíró mellett. 1845 márciusában Pesten találkoztak Molnár József ügyvédi irodájában. Azt is megtudjuk Jókai egyik leveléből, hogy 1846 júniusában együtt is laktak. Jókai 1846 decemberében tette le az ügyvédi vizsgát, Muraközynek csak egy évvel később, 1847-ben sikerült megszerezni a diplomát Kecskeméten. 1847 februárjában döntő és merész elhatározásra jutott: beiratkozott Marastoni Jakab Első Magyar Festészeti Akadémiájába. Idős Muraközy János igencsak elkomorodhatott, amikor megtudta fia meglepő lépését.

Nem is lehetett volna nagyobb csapást elképzelni a táblabíró világ polgárának, minthogy gyermeke a „mázolásnak” adja a fejét. A művészi pálya jövedelméből nehezen lehetett a reformkorban megélni.

A múlt század második felében ritkán akadt patronálója a magyar művészeknek. Festő, szobrász városi megrendeléshez csak kivételes esetekben jutott. Muraközy János is jól tudta mindezt, mégis arra vágyott, hogy festő lehessen. Az itáliai származású Marastoni Jakab (1804-1860) 1830-ban került Pestre. „Biedermeier vonásokat is értékesítő, jó átlagot képviselő klasszicista festő volt.”¹⁵ Marastoni hamarosan Pest egyik keresett és kedvelt arcképfestője lett. A képei azért tetszettek a közönségnek, mert festése egy kicsit melegebb tónusú volt a bécsinél. Élénkebb, könnyedebb színeket használt a megszokottnál. A kor sok ismert festője (Zichy, Than, Lotz) kezdte tanulmányait iskolájában, amelyet 1846-ban nyitott meg. Magyarországon itt folyt először rendszeres, szervezett, felsőbb fokú rajzoktatás. Muraközy 1847 februárjától gipszmodelleket másolt, tanulmányokat, színvázlatokat készített Marastoni iskolájában. Mindössze három hónapot tölthetett ott, mivel édesapja 1847 májusában váratlanul meghalt, és így haza kellett jönnie Kecskemétre. Az itthon töltött időt, bár kényszerűségnek tekintette, igyekezett hasznosan kihasználni. Felkészült ügyvédi vizsgájára, amit még ebben az évben sikeresen le is tett. A tanulás közben a családi gazdaság ügyes-bajos dolgait intézte, és még a festésre is szakított időt.

Ennyi mindennel azonban nem lehetett sokáig foglalkozni. 1848 elején ismét felutazott Pestre, hogy immár végérvényesen a festői pályára összpontosítson. Visszament Marastoni iskolájába, ahol néhány hétig festhetett csupán, mivel 1848 márciusában kitört a forradalom. Pesten minden izzott, az ifjúság

12. Női arckép I.

15 Kamps Antal, A magyar művészet a XIX. és a XX. században, Minerva, Bp., 1968. 51.

szervezkedett. Muraközy Jánosnak nem volt maradása, rövid időn belül hazajött Kecskemétre, ahol bekapcsolódott a forradalmi mozgalomba. 1848-ban 24 évesen az elsők között akart lenni a haza védelmében, a függetlenség megteremtésében. Vívótudományának és erős testalkatának most nagy hasznát vette. „... előbb mint nemzetőri százados Bácskában a rácok ellen, később pedig túl a Dunán a Horvátok elleni expedícióban szintén mint százados vett részt.”¹⁶

Kecskemét az 1848/49-es forradalom és szabadságharc idején négyszáz gerillát is támogatott, a nemzetőrök, a lovasok és az önkéntesek százai mellett. Muraközy János szervezte az előbb kettőszáz, majd négyszáz főnyi gerillac csapatot. Így nevezték a portyázó szabadcsapatokat, akikről megalapozottan tartottak a császáriak, mert mindig hirtelen és váratlanul csaptak le rájuk. A gerillák főhadiszállását a Kecskeméttől 40 kilométernyire levő Cibakházán állították fel. Az éjszakai portyázások során elkobozták az osztrákok szénáját, kenyerét és fegyverét. A kecskeméti tanács vezetői jól tudták, hogy kik zavarják Jellasich seregének nyugalma, hiszen pénzzel és élelemmel is segítették a szabadcsapatot. Az osztrákok kérdőre vonták a tanács embereit, és példás büntetést követeltek a gerillák ellen. A jogos sérelmeket a város vezetői látszólag elismerték, de a „bűnösök” nem kerültek elő. 1849-ben a kecskeméti szabadcsapatok főparancsnokává Mesterházy ezredest nevezték ki. Kossuth Lajos személyesen is járt Cibakházán, és elismerően nyilatkozott sikereikről. Később Muraközyék Fülöp György gerillakapitány lovascsapatával egyesültek. 1849-ben honvéd századosi rangban egységével belépett a szervezett, regulális, magyar hadseregbe és egészen 1849. augusztus 19-ig, a temesvári tragikus eseményekig megtartotta rangját. Augusztus végén, parancs híján, már egyedül kellett döntenie a megmaradt két századnyi honvéd és egy szakasz huszár sorsáról. Úttalan utakon vezette embereit.

A Maros folyónál találkoztak a leverett temesvári csapat maradványaival, akikhez csatlakoztak. Nagyvárad felé tartottak, de útközben orosz dzsidások fogásába estek. Alig kerültek ki az oroszok markából, amikor Váradon az osztrákok kerítették be a zilált csapatot.

Nehezebben bár, de sikerült most is megmenekülniük. Elvergődtek a Tiszáig, majd átkelve azon, egészen Muraközyék szentkirályi birtokáig mentek. A tanyáról szétszéledt a csapat, mindenki futott, amerre látott. Muraközy néhány nap után bemerészkedett Kecskemétre, ahonnan nagyon rövid időn belül tovább kellett menekülnie.

A következő években, a bujdosás idején sok megpróbáltatás várt Muraközyre. A forradalom és a szabadságharc bukása után a bécsi udvar könyörtelen megtorlása, rémuralma következett börtönnel, akasztásokkal. Mindenki rettegett és félt. Barátját, Fülöp György gerillakapitányt is elfogták, és pár nap múlva az új épületben agyonlőtték. Rá is ez a sors várt volna, ha megtalálják. Muraközy parasztruhába öltözve menekült éjszakánként faluról falura. Pontos útvonalát nem ismerjük, de az bizonyos, hogy Marastoni Jakab Nagyhid

16 Kecskeméti Nagy Képes Naptár, i.m., 99.

44. *Than-Lotz-Markó: Muraközy János, a gerillakapitány*

utcai lakásán megjelent, ahol a mester rejtegette egy ideig.¹⁷ Pesten veszélyes volt a bukás után tartózkodni. Haynau zsandárjai mindent felforgattak és felkutattak a forradalmárok után. Muraközy hamis papírokkal a zsebében arcképfestésből igyekezett fenntartani magát,¹⁸ de ügyvédi irodákban is megfordult.

A szabadságharc leverése után nagyon sok üldözött rejtőzködött eldugott, apró falvakban, tanyákon. Legtöbbjük egy esetleges amnesztiában reménykedett. Jókai Mór Tardonán húzta meg magát felesége színésztársának ismerőseinél. 1849 augusztusának végétől december végéig tartózkodott a Bükk-fennsík erdőrengetegében.¹⁹ Muraközy szeptember után érkezhett Tardonára. A nehezen megközelíthető, a külvilágtól teljesen elzárt falu biztonságot nyújtott a két régi ismerősnek.

17 Kecskeméti Nagy Képes Naptár, i.m., 100.

18 Lyka Károly: Magyar Művészet 1800-1850, A táblabíróvilág művészete, Második, átdolgozott és bővített kiadás, Singer és Wolfner, Bp., 1922. 317.

19 Jókai Mór leveleiből / 1833-1859/ szerk: Lengyel Dénes-Nagy Miklós, Bp., 1971. 28.

A bujdosásban együtt átélt napok emlékét idézi Muraközynak barátjáról készített portréja, melynek címe: „Jókai Tardonán”. A szemből festett arcképen a fej egy kissé jobbra hajlik. Hosszú, hullámos, két ágra bomlott szakállal, vékony arccal, álmodozó, merengő, mélabús kék szemekkel a remény és a csüggedés közötti átmenet érzésével láthatjuk Jókait, aki széles karimájú Kossuth-kalapot visel. Felső ajkát a dús bajusz teljesen eltakarja. A kép színharmóniáját a zöldnek és a vörösnek sötétebb, visszafogottabb komplementer kontrasztjai adják. A felöltő zöldje a kalap színénél jelenik meg újra. A bal oldalról érkező erős fény élesen kirajzolja az árnyék vonalát a keskeny orr közepén. A művészi kvalitású, finom, lélekelemző, érzelmeteljes megfogalmazás Muraközy egyik legjobb arcképe. Jókai visszaemlékezéseiben élete legnehezebb, legszomorúbb hónapjaiként emlegette a Tardonán átvészelt időt. Ez a lelkiállapot hűen tükröződik a képen.

Muraközy Tardonáról 1849 utolsó hónapjaiban kelt útra. Egy ideig a baracskai plébánosnál nyert menedéket. Valószínű, hogy csak egy évig, vagy annál rövidebb ideig tartott magyarországi bujkálása, mivel 1850-ben már Bécsben találkozott Jakobey Károllyal (1826-1891), korábbi pesti barátjával. Fekete János álnéven érkezett az osztrák fővárosba. A Bécsben töltött idő meghatározó szerepet játszott Muraközy későbbi életében és festészetében. Egyes feljegyzések szerint Jókai,²⁰ más megemlékezések szerint²¹ Marastoni ajánlására iratkozott be Carl Rahl (1812-1865) iskolájába. Ha elfogadjuk azt a tényt, hogy 1850-ben érkezett Bécsbe, ismét újabb problémával találkozunk. 1850-ben még nem iratkozhatott be Rahl magániskolájába. Carl Rahl ekkor még a Képzőművészeti Akadémia professzora volt, amelyet csak 1851-ben hagyott el professzor-társával, Waldmüllerrel együtt, tiltakozván az Akadémián folyó művészeti oktatás merev, rideg, szigorúan meghatározott, érzélem nélküli metódusa ellen. Lehet, hogy már az akadémián is ott volt Rahl osztályában, vagy csak 1852-ben lett növendéke magániskolájában? Lyka Károly szerint rövid ideig volt Rahl tanítvány.²² Más vélemény alapján teljes két iskolaesztendőn keresztül tanult rajzolni és festeni Rahlnál.²³ Ez utóbbi feltételezés már sokkal valószínűbbnek tűnik. A kutatást megnehezíti, hogy Muraközy a képeit nem látta el évszámmal és legtöbbször szignóval sem. Arról viszont tudunk, hogy Than Mór (1828-1899), Lotz Károly (1833-1904) és Markó András (1824-1895) festettek egy lovas képet Muraközy Jánosról, amely 1852-ben, esetleg 1853-ban készülhetett. Ugyanis Than Mór még 1851-ben az Akadémián tanult, csak 1852-ben iratkozott be Rahlhoz. Lotz Károly 1852-ben jutott ki Bécsbe, Markó András még utánuk jelentkezett az iskolába. Ezek az évszámok bizonyítják, hogy 1852-ben mind a négyen Rahl növendékei voltak.

Tanítványai rajongtak a nagy műveltségű, romantikus mesterért. Ő Michelangelo és Raffaello rajzait és Tiziano színeit tartotta példaképnek. „Rahl hangsúlyozta, hogy lehetőleg a színek erejére, bársonyos mélységére kell tö-

20 Kecskeméti Nagy Képes Naptár, i.m., 100.

21 Jólesz Márta, Muraközy János, a romantika festőművésze /kézirat/

22 Lyka Károly, Magyar Művészet 1850-1867, Nemzeti Romantika, Singer és Wolfner, Bp., 1942. 112.

23 Kecskeméti Nagy Képes Naptár, i.m., 100.

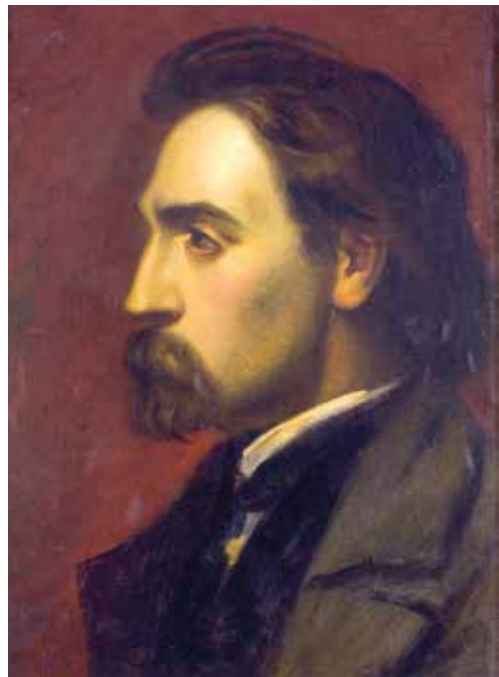
rekedni, ne legyen bágyadt, szintelen a kép, mint a biedermeier festőknél, inkább szabad engedni a világosságból, mint az erőből”.²⁴ Megkövetelte növendégeitől a szürkével való alapozást, amit az akadémián legfeljebb vázlatok készítésénél használtak. Tanítványaitól a reneszánsz formák és a velencei színek tiszteletben tartását kívánta meg.²⁵

Kedvence a fiatal, ügyes kezű Lotz Károly volt, akihez Muraközy is a legjobban kötődött diáktársai közül. A Rahl-nál elsajátítottakat: a sötét kontúrokat, a vörös árnyalatokat, a súlyos drapériák festését szívesen alkalmazta későbbi képein is Muraközy.

A Bécsben töltött időkről mesélnek Rahl üde, vonzó modelljeiről készített vásznai, a „Fésülködő nő” és a „Fésülködés után”. A képeken megjelenő hölgy egy reneszánsz szépség: hosszú haj, erős, de finoman metszett orr, telt idomok. A „Fésülködő nő” nagyobb méretű, féllalagos ábrázolás, amelyen a drapéria bravúros technikai megoldása különösen figyelemreméltó. A festő modelljét félig háttal, visszatekintő pózban ábrázolja, felemelt jobb kezében fésűvel. Ajka nyitott, álla kissé előreugró. Dúsan redőzött, fehér ruháját világosbarna öv fogja össze. A háttér megkomponálásában még a bécsi akadémia szellemét érezzük. A „Fésülködés után” c. alkotásán a modell fedetlen vállát a szépen elrendezett, szalaggal összefogott haj és a mélyen kivágott ruha keretezi. Mélabús nosztalgia és nyugalom árad tekintetéből. Az érzelmmel telített, romantikus festményeken a Rahl-iskola kedvelt elemei

15. Jókai Tardonán

36. Egy Muraközy arc

24 Ybl Ervin, Lotz Károly élete és művészete, Akadémiai, Bp., 1938. 26.

25 Lyka Károly, Nemzeti romantika, i.m., 109.

11. Fésülködés után

A romantikus érzelmű, hazáját, családját szerető szabadságharcos az 1853 őszen meghirdetett amnesztia hírére sietve igyekezett hazautazni.

Muraközy és még sok politikai menekült nem tudta, hogy az 1853-as amnesztia csak részleges volt, és nem terjedt ki a gerillakapitányokra. Az összes politikai elítélt számára csak 1857-ben jelent meg a közbocsánat. Csupán néhány napig örülhettek a szülői háznál a négy éve bujdosónak, mert „éjnek idején egy zsandárfőhadnagy vezetésével nyolc zsandár által elfogatott, Pestre, az új épületbe kísértetett...”²⁶ A vizsgálati fogság több hónapig tartott. Talán testvérenek, a jó hírű pesti ügyvédnek köszönhető, hogy szabadlábba helyezték. Nagyon megviselte a mélyen érző fiatalembert a fogság és a szabadulás utáni megalázó rendőri megfigyelés.²⁷ Egyébként is más volt a kecskeméti napok hangulata, mint a vidám bécsi festőiskolában töltött napoké. Prózaibb, hétköznapi dolgok vártak rá: a családi gazdaság, a szőlő, a gyümölcsös. A gazdálkodás mellett – ha ideje engedte – arcképeket festett, amelyeken családja tagjait örökítette meg. Erről a „kedvteléséről” tudtak a kecskeméti emberek is. Nem fordulhatott volna elő másképp, hogy 1859-ben éppen őt bízzák meg a Református Gimnázium Rajztanszékének megszervezésével és a rajzoktatás megindításával,²⁸ ahol heti két-három órában tanított. A Református Gimná-

közül mindkettőn megtalálhatjuk a vörös árnyalatokat és az erős fény-árnyék kontrasztokat, melyek határozott kontúrokat adnak.

Bécsben festhette azt az önarcképét is, amely ma a Magyar Nemzeti Galériában látható. Ezt a feltevést az is igazolni látszik, hogy a három festő által készített lovas képen és ezen az arcképen is szembetűnő a hasonlóság. Egyező életkorban, azonos formájú bajusszal és szakállal mutatja be Muraközyt mindkét festmény. Ez a nemesen egyszerű és realiztikus vonásokat tükröző önarcképe megnyerő külsejével, tiszta, bátor tekintetével meggyőzhetnek bennünket a festő valódi tehetségéről. Ha tanulmányait nem kellett volna abbahagynia, bizonyosan nem marad el barátai, Lotz Károly, Jakobey Károly, Than Mór, Grimm Rezső (1832-1885) képességeitől, és felvette volna velük a versenyt.

26 Kecskeméti Nagy Képes Naptár, i.m., 100.

27 Jólesz Márta, i.m.

28 Sümegi György, Bács-Kiskun művészettörténete 9, Forrás, 1976. nov., 95.

ziumban a rajz tanszéket egy gazdag adományozó alapította meg.²⁹ A következő jelentős évszám 1861: feleségül vette Gyenes Mihály kisebbik leányát, Sárát. A nála 14 évvel fiatalabb lányt már kisgyermekként ismerte Muraközy, hiszen Gyeneséknél jogakadémista korában is otthonos volt. Gyenes Sára szépségét és fiatalágát a róla festett arckép is megőrizte. Az olajkép a szokottnál is sötétebb tónusú, csupán az arc világos foltja emelkedik ki. Az összefogott, azonos értékű színharmóniára komponált, a lényegét jól kiemelő, realiztikus vonásokat is tükröző alkotáson semmi felesleges aprólékosság nincs. Nagy barna szemmel, középen elválasztott, kontyba tűzött hajjal örökítette meg a művész feleségét.

Házasságukból hat gyermek született: János, Gyula, Béla, Ilona (Vágó Lászlóné), Gusztáv és Erzsébet (Újvári Kálmánné).

Muraközy 1864-ben, negyvenéves korában állást vállalt az Árvapénztárnál. Mi készítette erre az elhatározásra? Szokatlan lépés ez az energikus, élettel teli férfitől. Kényszerűség vitte rá? Vagy anyagi természetű gondjai voltak? Belefáradt az ezer apró bajjal járó gazdálkodói munkába? Vagy talán több szabadidőt remélt így, amit festéssel tölthet el? Nem tudhatjuk... Tizenkét évig pénztárnokoskodott. Az Árvapénztár után a Törlesztési, végül az Első Takarékpénztárnál dolgozott.³⁰ Az események, a jelentős évszámok egyre ritkultak életében. Az egyhangú, csendes kisváros hivatalnoki világában a rajzolás, festés szerzett némi kikapcsolódást és örömet. Műveit kevesen ismerhették barátain,

9. Kékruhás nő

37. Gyenes Sára

29 A Református Könyvtártól nyert értesülés

30 Kecskeméti Nagy Képes Naptár, i.m., 100.

33. Ravataalkép

vészek, a régi kecskeméti barátira nemigen jutott idejük.

1868 januárjában fájdalmasan érintette Muraközyt apósa, Gyenes Mihály halála. „Ravataalkép” c. kései ceruzarajza – a család emlékezete szerint – a nagy tudású mérnököt ábrázolja a halottas ágyán. A finom kis rajz Muraközy karakterizáló adottságáról és pontos ábrázolóképeségről tanúskodik. (Az újabb

32. Muraközy Imre

kutatások nem bizonyítják, hogy Gyenes Mihály arcképéről lenne szó.) 1876-ban otthagytta az Első Takarékpénztárt, és két évig csak gazdálkodással foglalkozott.

1878-ban azonban nagy megtisztetés érte Muraközy Jánost. Kecskemét városa – Antal Péter halála után – gazdasági tanácsnökká választotta, és az is maradt haláláig. 54 éves korában friss erővel kezdte meg a kedvére való foglalkozást. A sokrétű, bonyolult feladatot szívvel-lélekkel és nagy hozzáértéssel végezte. A múlt század második felében a mezőváros legfőbb bevétele a szőlő- és gyümölcs gazdálkodásból származott. Ezt a forrást igyekezett még jövedelmezőbbé tenni Muraközy. Sokat segített ebben a munkában öccse, Imre, aki a gyümölcsnemesítés és szőlőgazdálkodás kitűnő szakembere volt.³¹

31 Kiss Albert (Dr.), i.m., 24.

Muraközy János javaslatára 1889-ben 50 hold földterület szőlővel való beültetését kezdték el. „1891-ben 18 holdat tényleg be is ültetett. Muraközy János nevéhez fűződik tehát a szikrai városi szőlőtelep létesítése... ezzel a város nagy értékű jövedelemforrást szerzett magának.”³² Szikra állóvizeit lecsapoltatta a Holt-Tiszába, tanyasi iskolákat építtetett, utakat javíttatott.³³ Nem csoda, hogy számos hivatali elfoglaltsága miatt a festészetre már nem maradt ideje. A város 1888 októberében méltó fogadtatásban részesítette a Kecskemétre látogató híres író, Jókait. A két barát utoljára találkozott. A díszebéd után Muraközy és Jókai kikocsizott a szikrai szőlővidékre. Jókai ugyanabban a házban szállhatott meg, ahol boldog diákéveit töltötte,³⁴ és aminek ura immár Gyenes Mihály veje, Muraközy János volt.

A következő évszámok szomorúbb eseményekről beszélnek: 1892. március 15-én, hosszan tartó, súlyos betegség után elhunyt felesége, Gyenes Sára. Jókai vigasztaló levelet írt özvegyen maradt barátjának.³⁵ Muraközy egészsége is megromlott, betegségére hivatkozva kért ugyanez év márciusában beutalót a karlsbadi (Karlovy Vary) gyógyfürdőbe³⁶, amelyet május 15. és június 15. között igénybe is vett.³⁷ Még egy rövid bejegyzés tudósít a városi iratokban arról, hogy ez év márciusában három havi szabadságot vett igénybe megromlott egészségére és idült betegségére hivatkozva.³⁸

Feleségét nem sokkal élte túl, 1892. szeptember 2-án, 68 éves korában, gyomorrákban elhunyt. A helyi újság mindössze hatsoros hírben számol be az eseményről, és közli, hogy temetése szeptember 4-én délután öt órakor, a református egyház szertartása szerint zajlik le.³⁹ Az egykori barát, Lotz Károly mondott búcsúzó szavakat sírjánál. A temetés után Muraközy János elhunytáról csak a Kecskeméti Lapok néhány szeptemberi számában megjelent, a megüresedett tanácsnoki állását hirdető pályázatból értesülhetünk.

A Muraközy Jánost ábrázoló festmények

Muraközy szép, daliás alakját több festőbarátja is megörökítette. Legelőször 1844-ben Jókai Mór festette meg diáktársa képmását. Az 1914-es és az 1934-es kiállításon Jókainak még két róla festett olajképéről is említést tesznek.

Domby Lajos megjegyzi, hogy az 1914-es kiállításon szerepelt egy Muraközy Jánost szemüveggel ábrázoló kép, amelyet Fakolcsi festett.⁴⁰ Jólesz Márta írásaiban is olvashatunk egy szemüveges arcképről, amelyet Than Mór készített barátjáról. Talán azonos képről beszél a két műkritikus.

„1850. Párizs” aláírással festett Jakobey Károly róla egy arcképet. A Párizs

32 Kiss Albert (Dr.), i.m., 28.

33 Vámos Kálmán, Egy regényhős élete, Kecskeméti Közlöny Naptára, 1936. 161.

34 Joós Ferenc, Kecskeméti séták, /A Jókai-ház lakói /, Petőfi Népe, 1959, május 31.

35 Jókai levele Muraközy Jánoshoz, Kecskeméti Lapok, 1894.évf. 1. szám, Orosz László (Dr.) gyűjtéséből

36 Városi iratokból, 3745.március 1./892.számon Sümegi György gyűjtése

37 Városi iratokból, 4285. március 11./892.számon

38 Városi iratokból, 5106. március 26/892.számon, Sümegi György gyűjtése

39 Kecskeméti Lapok, 1892. szeptember 4., /Gyász hír/

40 Domby Lajos, i.m.

jelzést az osztrák rendőrség félrevezetése céljából alkalmazta a festő, ugyanis a kép Bécsben készült.⁴¹ Muraközyt üldözték a szabadságharcban való rész-

43. Jókai Mór: Muraközy János

vétele miatt, és ezért kényszerült e jóindulatú csalásra Jakobey.

Értékesebb az említett festményeknél az a szintén Bécsben, 1852-ben készült lovas kép, amelyet a Rahl iskola növendékei, Than Mór, Lotz Károly és Markó András ajándékként készítettek Muraközyről. „Stíluskritikai megfontolások alapján az arcképet Than, a lovat Lotz, s a tájat Markó festette.”⁴² A fiatal, életerős gerillakapitány büszkén ül gyönyörű, megtorpanó lován. Sujtásos kabátot, világos nadrágot, széles karimájú kalapot és csizmát visel. A kapitány jobb kezével a kantárt fogja, bal kezét combján pihenteti. Határozott tekintete, egyenes testtartása erőt sugároz. Lobogó köpenye, lova mozdulata dinamikus-sá varázsolja a képet. A ló és a köpeny lendülete ellentétes a lovas mozdulatlanságával. A háttérben a lovas figu-

ráját alföldi táj keretezi. A horizontvonal középen szeli ketté a képet. Grimm Rezső, kecskeméti rajztanár 1867-ben megfestette Muraközy János képmását.⁴³ Erről a képről Lyka Károly rövid megemlékezésén kívül nem maradt fenn más adat.

Ebben a fejezetben kell megemlékeznünk Muraközy János önarcképeiről. Ezek közül a legszebb a Magyar Nemzeti Galériában levő festmény, melyen dús körszakállal, hosszú, pödrött bajusszal ábrázolja önmagát a művész.

A Muraközy Jánossal foglalkozó irodalom

Muraközy János hányatott sorsa, kalandos élete regényírókat is megihletett. Jókai Mór diákkorára visszaemlékező feljegyzéseiben Muraközy alakjára többször ráismerhetünk. Név szerint is említi pl. Az én iskolatársaim írásában. A tengerszemű hölgy című regényében - amely tele van hiteles és érdekes emberek életének rajzával - szintén megmintázta a kecskeméti barátot, ahol egy gerillavezérként jelenik meg „gyönyörű, daliás alakja”.⁴⁴ Ebben a könyvében úgy emlékezik vissza a kecskeméti közös rajzórákra, miszerint ő

41 Lyka Károly, Nemzeti Romantika, i.m. 169.

42 Telepy Katalin katalógusa, 6.

43 Lyka Károly, Közönség és művészet a századvégen, i.m. 117.

44 Jókai Mór, A tengerszemű hölgy, Révai, Bp., 1890. 168.

tanult meg „festő jó barátjától olajban festeni.”⁴⁵

Érdekes adatot tudunk meg Jókaitól a Katona József Bánk bánjához írt előszavából: „Marginális jegyzetül azt is fölemlítem, hogy azon arcképe Katona Józsefnek, melyet életírásai előképéül közölni szoktak, az én kecskeméti diákkoromban készült, egy kedves iskolatársam, Muraközy János rajzónja révén, ki festői pályára vágyott, nagy művészi tehetsége volt hozzá: aztán ő is szenátor lett szülővárosában, aztán nem pingált többet. A rajz eredetijét, mely 1842-ben még ott volt a költő családi lakában, valószínűleg egy bennszülött kortárs festette olajba, kit a köznyelv „Szokolai piktor” névvel emlegetett...”⁴⁶ Lyka Károly említette ezt az idézetet cikkében és még hozzátette: Katonával Jókai és Muraközy is barátságot tartott fenn. Ez nem lehetséges, hiszen Jókai tizenhét évesen érkezett Kecskemétre, és ekkor már tizenkét éve halott Katona. Muraközy is csak hatéves gyermek még 1830-ban, a Bánk bán szerzőjének halálakor. Jókai a fenti idézetben nem említi, hogy Katonával barátkoztak Muraközyék, csupán annyit mond, hogy egy olajképről készített Muraközy másolatot. Valószínű a hiányos idézetrészletből adódhatott Lyka tévedése. Itt kell megjegyezni, hogy a Jókai által emlegetett Katona arckép máig sem került elő. Az 1935-ben kiadott Művészeti lexikon szerint is festett Muraközy Katona Józsefről arcképet.⁴⁷

Kisregény formájában elevenítette fel Muraközy János alakját Vámos Kálmán az 1936-ban megírt „Egy regényhős élete” című munkája. Öregkorára szűkszavú, morózus, hivatalnok társai körében nem kedvelt embernek festi le a fiatalkorában vidám, megnyerő, bátor szabadsághóst. Kisregényének forrásjegyzékéül az akkor élő rokonok elbeszéléseit is feltünteti.

Muraközy János életével, munkásságával tudományos alapossággal Jólesz Márta foglalkozott az 1960-as években készített tanulmányában.

Hegedűs Géza képzeletét is felgyújtotta a mozgalmas életű Muraközy János, miután elolvasta Jólesz Márta dolgozatát. 1968-ban megírta a „Kulcsra zárt szobában” című regényét. Az izgalmas, fordulatokban gazdag, olvasmányos mű a közönség körében nagy tetszést aratott. A könyvet értékelni, a téves, hibás életrajzi adatokat kijavítani nincs jogunk, hiszen az utóhangban külön felhívja

38. Hölgy fehér csipkegallérral

45 Jókai Mór, A tengerszemű hölgy, i.m. 168.

46 Jókai Mór előszava Katona József Bánk bánjához, Díszkiadás, Bp., 1899. XI.

47 Muraközy János-szócikk, Művészeti Lexikon II. kötet /sz.: Éber László/, Bp. 1935.

a figyelmet az író, hogy „nem regényes életrajz, nem kevésbé életrajzi regény, hanem valódi regény, a szó esztétika szentelte értelmében”.⁴⁸

A Muraközy-képek témái

A 19. században a polgári közönség az arcképeket kedvelte leginkább, nem véletlen, hogy Muraközy oeuvre-jének jelentős részét is portrék alkotják. Legtöbbször családja tagjait ábrázolja. (Tomó Róza, Gyenes Sára, Gyenes Mihály, ifjú Muraközy Imre stb.) Egyéb arcképein is a polgárság képviselői láthatóak, többnyire fiatal vagy középkorú nők a szereplők.

A romantika korában ismét feléledt a tájképek iránti vonzódás is. Muraközynek számos ilyen témájú festményét ismerjük. („Romantikus tájkép”, „Tanya télen”, „Tájkép holdvilágnál”.) A „Romantikus tájkép” egy viharos hegyvidéki környezetet ábrázol, amelyen a szél tépázta fák és a tájban jobb oldalon megjelenő kisméretű női alakok ruháinak íve lendületet, dinamikát árasztanak. A figurák vázlatos megjelenítése oldottá, frissé teszi a képet. A háttérben vészjósló, drámai hangulatot keltenek a gomolygó, viharos felhők és a romok. Ellentétben az előző képpel, a „Tájkép holdvilágnál” csupa nyugalom és csend. A sötét tónusú, kissé mesterkéltné faábrázolás nem szolgál a mű előnyére. A bal sarokban egy csobogó vízköpő látható, az egyetlen fénylő pont, a kép fókusza: a telihold.

Tengeri vihart ábrázoló kisméretű képein a 18. századi holland tájképfestészet jellegzetességeit véljük felfedezni. („Hajók a tengeren I.”, „Hajók a tengeren II.”, „Hajótörés”). Hatalmas hullámok, tomboló vihar, megdőlt árboc, menekülő emberek, kékes-párás atmoszféra. A romantika kedvelte az emberek kétségbeesett, szinte reménytelen harcát a tengeren (pl. C.D. Friedrich: Hajótörés

19. Tájkép holdvilágnál

a jégtablák között). Muraközy viharos tájképei elképzelt fantáziakompozíciók, hiszen sohasem látta a tengert. Talán saját zaklatott sorsát is belefestette ezekbe a tengerábrázolásokba.

Kevés számú csendélete maradt fenn, az 1914-es posztumusz kiállításán is csak két kisebb

48 Hegedűs Géza, Kulcsra zárt szobában, Corvina, 1969. 167. /utóhang/

37.

20. Romantikus tájkép

22. Hajók a tengeren II.

23. Hajótörés

ilyen témájú műve szerepelt. Romantikus vérmérsékletéből és alkatából következik, hogy nem kedvelte a csekély tartalmi mondanivalót kifejező megoldásokat. Az 1971-es kiállításon mutatták be a „Dinnyés csendélet” c. képét, amely holland hatást mutat.⁴⁹

Életművének kétségkívül legfontosabb témája az általa is megélt történelem. Vissza-visszatérő 1848-as emlékeit egyetlen nagy kompozícióba sűrítette: „A gerillakapitány búcsúja” című képébe. Ezt a festményét tartotta fő művének.

A gerillakapitány búcsúja

A kor, amelyben Muraközy élt, nemzetté válásunk ideje, amely sok feladatot rótt a haza sorsát szíven viselő értelmiségi rétegre. Festőnknek is viszontagságos életút jutott: tanulni, vizsgázni, festeni, harcolni a szabadságért, bujdoskolni, börtönben szenvedni, birtokot vezetni, szőlőt ültetni, gyerekeket nevelni, a város ügyes-bajos dolgait intézni nem volt könnyű... „S hogy ennyi feladat között nem lehetett csak festő..., legjobb egyszerűen, tényszerűen tudomásul venni.”⁵⁰

Muraközy művészete alapvetően romantikus, s benne ott van mindaz, amit maga is átélt a történelem sodrásában.

Fő művének szánta „A gerillakapitány búcsúját”-t, amelynek szorosan vett önéletrajzi vonatkozása is van. A nemzeti-történelmi dicső múltat felelevenítő alkotás a romantika hazafias szellemiségében keletkezett, amelyet a közönség az 1914-es kecskeméti kiállításon láthatott utoljára. A nagyméretű művet (143 x 215 cm) a bemutató után nem találták meg, miként a festő több más képét sem. Az első világháborúban eltűnt veszteségnek hitték, egészen 1974-ig, amikor is egy franciaországi magángyűjteményben bukkant fel.⁵¹

Muraközy komoly és alapos munkáját bizonyítja, hogy több vázlatot és tanulmányt készített a kompozícióhoz. Ez utóbbiak közül néhány értékes darab a Ráday Múzeumban ma is látható, így az apa és a gerillakapitány arcáról-fejéről készített művek, melyek képi igényvel jöttek létre, és önmagukban is megállják a helyüket. Szép az impresszionista frissességgel, bátor színekkel megfestett kéztanulmány és a kutya alapos megfigyelést tükröző ábrázolása is. Altalánosságban is elmondható, hogy a vázlatok gyakran frissebbek, mozgalmasabbak, lendületesebbek, mint az a mű, amelyhez készültek.

Muraközynél is ezt tapasztalhatjuk. A „Vázlat a gerillakapitány búcsújához” című olajkép drámai, dinamikus jelenete egy szobabelsőben játszódik, és azt a pillanatot rögzíti, amikor a menekülő szabadságharcos búcsúzik apjától.

Riadt, villámgyors látogatás ez, amely távol áll minden ünnepélyességtől. A bal oldalon egy sötét ruhás leány kémlel kifelé a nyitott ablakon, mintha siettetné a búcsúzó, mintha valami veszélyt sejtene. Jobb oldalt egy fiatal férfi (talán a testvér, talán a kapitány tisztiszolgája) őrködik a kitért ajtónál, hátán utazóládával. A mozdulatok, tekintetek arra utalnak, hogy az üldözők

49 Telepy Katalin katalógusa, i.m. 6.

50 Rózsa Gyula, i.m.

51 Pogány Ö. Gábor írásbeli közlése Sümegi Györgyhöz, 1974. július 22-én kelt levél

26. Vázlat a Gerillakapitány búcsújához

a közelben járnak, és bármelyik pillanatban betoppanhatnak. A kép középtérében fájdalmas gondolataiba mélyedve, ősz fejét kezére támasztva, karosszékébe süppedve ül az apa. Az ő mozdulatlansága és a többiek izgatottsága is fokozza a romantikus kép kontrasztját. Az idős, megtört ember mintha látná fia szomorú jövőjét. Lábánál egy kutya várakozóan figyeli a különös, feszült hangulatú jelenetet. A szoba berendezése gyér: mindössze két szék, egy kerek asztal, egy földre vetett díszpárna, amelyek nem vonják el a szemlélő figyelmét a cselekményről. Az összehúzott szemöldökű, szakállas kapitány – aki erősen emlékeztet Muraközy önarcképeire – az idős férfi székére támaszkodik. Sebbel-lobbal történő búcsú ez. Nincs ideje apjával törődni, a kifelé mutató leányra figyel. Fehér útiköpenye, hullámos szélű, tollas Kossuth-kalapja is csupa lendület. A kitért ablak és a nyitott ajtó is átmenetiséget sugall. Az az

24. Próféta

30. Férfi fej

25. Kutya, tanulmány
A gerillakapitány búcsújához

2. Husziták

érzésünk, hogy a kapitány ugyan még bent van, de a következő pillanatban már kint jár, valahol messze.

A kép keletkezésének idejét az 1850-es évek végére, a hatvanas évek elejére tehetjük.

Muraközy képeiben jelentkező klasszicizmus, romantika és realizmus

Muraközy János festményei mély érzelmi telítettségéről, lélekábrázoló és analízáló tehetségéről, természetszeretetről és a múltba vágyás nosztalgiájáról vallanak. Legtöbb képe a romantika jellemzőit viseli magán, de e stílusjegyek mellett a klasszicizmus és a realizmus ismérvei is fellelhetők művein. Korai alkotásai még biedermeier vonásokat mutatnak, míg kései képein már az impresszionizmus hatása is érződik.

A „Husziták” című szépiarajza a legkorábbi ismert alkotása – ifjúi zsenyének mondhatjuk –, amelyet 1841-ben készített. A francia klasszicizmus motívumai érvényesülnek túlsúlyban a művön: a rekamié, a párna, az antik világot idéző boltív, az alélt női figura. A szobabelsőbe helyezett, többalakos jelenet drámai mondanivalója merev és színpadias marad a szigorú vonalvezetés miatt. A mű mértani középpontjában levő rekamién fekszik egy nőalak félig ájultan.

10. Fésülködő nő

A finoman, gondosan megrajzolt figura bal lába a földre csúszik, feje alétlan hull vállára. Őlében ijedten bújik meg gyermeke. Ellentéte e két figurának a kép második síkjában a heves mozdulatokkal megjelenő három rongyos, csizmás, fegyverrel felszerelkezett bandita. A jobb oldali férfi a nyitott ajtón keresztül a lépcsőfeljáró felé leleselkedik. Érezhető a feszültség, gyorsan kell cselekedniük. A bal oldalon álló betörő a szekrényből kivett értéktárgyakat pakolja a tarisznyájába. A mellette álló lompos, csapzott hajú férfi indulattól eltorzult arccal kést tart szájában. A szobába nyíló ablakból egy kisgyermek riadtan nézi a történeteket. A rajz előadásmódja a klasszicizmusra utal, míg az érzelmekkel, indulatokkal teli ábrázolás a romantika szellemiségét idézi. A fehérrel alapozott rajzon színes ceruzát és tust használt a művész.

A múlt század közepén a feltörekvő és vagyonosodó polgárság kedvelt témái az arcképek és az életképek voltak. Különösen virágzott a biedermeier portréfestészet Ausztriában, ahol a bécsi akadémia a megrendelők ez irányú igénye-

it teljes mértékben kielégítette. Muraközynak korai korszakában keletkezett a „Kislány virággal” című olajvászna. Ez az erőltetett bájú gyermekportré is biedermeier stílusú, a kispolgári ízlés ismérveit hordozza magán. A marcipánízű kép édeskés jellegét még a piros virágocskák is fokozzák. A rózsaszín arcú kislány fehér ruhát és okkerszínű vállkendőt visel. Bal kezével könyököl, jobb kezében három szál rózsát tart. A kép szenvedélymentes és egyszerű.

Nézzünk meg egy olyan Muraközy-képet, a „Fésülködő nő” címűt, amelyen a klasszicizmus és a romantika stíluselemei együtt jelentkezik! Ez utóbbit idézi a szenvedélyes hús-vér asszony érzékisége, nyitott ajka, tekintetének sejtelmessége. Az akadémia normáihoz igazodó merevség főleg a háttér megkomponálásában jelenik meg: ennek bal oldalát a megfelelően elrendezett drapéria és a vertikális tagoltságot hangsúlyozó oszlop tölti ki. Meg kell jegyeznünk, hogy ez a drapéria ugyanilyen elrendezésben, majdnem ugyanilyen színárnyalatban a mellette levő oszloppal együtt Tomó Róza arcképen is látható, szintén a háttér bal oldali részében. Ez a megszerkesztett formai elem felveti a rutin gyanúját. Ugyancsak ezt a két képet boncolgatva megállapíthatjuk, hogy a háttér többi részét elfoglaló égbolt is nagyon hasonló. A két háttérábrázolásban mindössze annyi a különbség, hogy a Bécsben készült kompozíció jobb oldalt egy tornyos épülettel zárul, míg a később festett Tomó Róza arcképen ezt a motívumot egy puszta fa váltja fel. E képmásnak ismerjük a készítési dátumát is: a mű hátoldalára írta fel a festő: 1854. A fiatal, szép, álmodozó szemű, rózsaszín arcú hölgy szembenéz velünk, mint a legtöbb modell ebben a korban. Aprólékosan megfestett kék ruháját leheletfinom fehér csipke keretezi. Igazi bravúros megoldás a karokat eltakaró vékony, fekete fátyol. A portré érzékiségét a fedetlen váll és a mellrészén elhelyezett virág is hangsúlyozza. A kép nagy valószínűséggel Kecskeméten készült, a háttérben ábrázolt alföldi táj is erre utal.

A legfestőibb portréja Muraközynak a „Tengerszemű hölgy”. (Jókai Mórnak van egy önéletrajzi ihletésű, öregkori remekműve, melynek címe szintén „A Tengerszemű hölgy”.) Bájos, egészen fiatal lány hatalmas, távolba tekintő szemekkel, divatos ruhában, fedetlen vállal. Újszerűbb, bátrabb festői megoldásokat láthatunk ezen a képen, mint az előző Tomó Róza arcképen. Muraközy a háttér nagyvonalúbb, leegyszerűsített megjelenítésével – ahol csak egy drapéria jelenik meg – a hölgy szépségét helyezi előtérbe. Női portréi „mértéktartóan

47. Tengerszemű hölgy

8. Tomó Róza

bár, de a hatásos külsőt kihangsúlyozzák”⁵² – emeli ki a Kecskeméti Újság kritikusja 1914-ben.

Muraközy festői pályájának kései korszakában készült arcképei a realizmus felé mutatnak. Ez elismerésre méltó tény, mert egyedül, másoktól elzártan is képes volt a továbblépésre. Realisztikus vonásokat tükröz például a Gyenes Mihályról készített portréja. Az ősz szakállú, fehér hajú Gyenes Mihály kancsal és vörös orrú: szeméből elszántság, méltóság, határozottság és erő árad. Nem nehéz elképzelnünk a kép láttán, hogy a kistermetű, púpos hátú embert csúnyasága ellenére is mindenki szerette és tisztelte a városban. „Gyenes Mihályné arcképe” is idealizálás nélkül a hétköznapi valóságot tükrözi. Jókai képe az asszony szépségét, fiatalságát őrzi, Muraközy festménye pedig az idő múlásába beletörődött, ráncos arcú, idős hölgyet ábrázolja. A vékony, beesett

52 „F”, Muraközy képkiallítása, Kecskeméti Újság, 1914. június 4., 2.

arcú asszony fehér csipke főkötőt és téglavörös ruhát visel. A meleg barnák és vörösek jól illenek a kép hangulatához. Muraközy portréfestészetének fejlődését mutatja az is, hogy az évek múlásával készített képein a színek lehalkulnak, a háttér egyszerűsödik, a lényegtelen részletek elmaradnak, a hangsúlyt a lélekábrázolásra fekteti. Ha összehasonlítjuk például Tomó Rózának az 1854-ben festett arcképét Gyenes Sára a pár évvel későbbi, 1860 körül készült portréjával, a fejlődés szembetűnő.

Erre ragyogó példa a „Kislány kosárral” című alkotás is. Jelentős a különbség a hasonló című „Kislány virággal” és az előbb említett képe között. A „Kislány kosárral” erősen eltér összes előző munkájától. Feltehető, hogy csak vázlatnak szánta a művész: széles ecsetkezelés; bátor, friss, élénk, napsütötte színek; elnagyolt, de a lényeget jól megragadó ábrázolás... Ezek akár egy impresszionista mű jellemzői is lehetnének. Ez a festmény is bizonyítja, hogy képes lett volna újat és merészet alkotni, ha tovább tudta volna képezni magát.

A kor, amelyben Muraközy élt, nem adta meg azt a lehetőséget, hogy egész életét a festészetnek szentelje. Sorsa minduntalan elszólitotta a festőállvány elől.

„Az embernek önmagából művet kell alkotnia, hogy az örökben abban éljen. De a műnek nyitva kell állnia, hogy aki be akar lépni, befogadja.”

(Hamvas Béla)

34. Gyenes Mihályné

18. Kislány virággal

Kép- és műtárgyjegyzék a Ráday Múzeum Kulcsra zárt szobában című állandó kiállításának képeiről, tárgyairól és a kötetben említett művekről

rövidítések:

Kecskemét Megyei Jogú Város letétje a Ráday Múzeumban = KMJV

Muraközy János (a dédunoka) letétje a Ráday Múzeumban = MJ

Murakeözy Gabriella és Csilla letétje a Ráday Múzeumban = MGCs

MURAKÖZY JÁNOS KÉPEI

1. **Hárem 1841.** ceruza, papír, 13x10 cm (KMJV)
2. **Husziták 1841.** ceruza, tus, fedőfehér, papír, 26 x 34,5 cm (KMJV)
3. **Ceruzavázlat Raffaello: Madonna Della Sedia c. műve alapján ceruza, papír, 13x13 cm (KMJV)**
4. **Önarckép I.** olaj, vászon, 78x63 cm (KMJV)
5. **Önarckép II.** olaj, vászon, 48 x 40 cm (KMJV)
6. **Sziklás táj vízeséssel** olaj, vászon, 18 x 23 cm (KMJV)
7. **Szénagyűjtés közben** olaj, vászon, 29 x 40 cm (KMJV)
8. **Tomó Róza arcképe 1854.** olaj, vászon, 95 x 72 cm (KMJV)
9. **Kékruhás nő (Kovács Mária arcképe)** olaj, vászon, 63 x 50 cm (KMJV)
10. **Fésülködő nő** olaj, vászon, 112 x 85 cm (KMJV)
11. **Fésülködés után** olaj, vászon, 60,5 x 47,5 cm (KMJV)
12. **Női arckép I.** olaj, vászon 45,5x 37,5 cm (KMJV)
13. **Női arckép II.** olaj, vászon 40 x 30 cm (KMJV)
14. **Tájkép (alkonyati táj)** olaj, vászon 26,5x 35 cm (KMJV)
15. **Jókai Tardonán 1849.** olaj, papír, 52 x 35,5 cm (KMJV)
16. **Muraközy László arcképe** olaj, vászon, 115 x 85 cm (MGCs)
17. **Muraközy Lászlóné Schleinig Emília arcképe** olaj, vászon, 115 x 85 cm (MGCs)
18. **Kislány virággal** olaj, vászon, 64 x 51 cm (KMJV)
19. **Tájkép holdvilágnál** olaj, vászon, 44x61 cm (KMJV)
20. **Romantikus tájkép** olaj, vászon, 34 x 48,5 cm (KMJV)
21. **Hajók a tengeren I.** olaj, papír, 22 x 34 cm (KMJV)
22. **Hajók a tengeren II.** olaj, papír, 22 x 34 cm (KMJV)
23. **Hajótörés** olaj, papír, 19,5 x 26 cm (KMJV)
24. **Proféta (Táncsics Mihály emlékezet után)** olaj, karton, 48 x 39 cm (KMJV)
25. **Kutya, tanulmány a Gerillakapitány búcsújához** olaj, vászon, 47,5 x 61 cm (KMJV)
26. **Vázlat a Gerillakapitány búcsújához** olaj, papír, 36 x 45,5 cm (KMJV)
27. **Tanulmányfej a Gerillakapitány búcsújához (a kapitány)** olaj, papír, 53 x 42,5 cm (KMJV)
28. **Tanulmányfej a Gerillakapitány búcsújához (fiatal férfi)** olaj, vászon, 45 x 32 cm (KMJV)
29. **Kéztanulmány** olaj, papír, 64 x 51 cm (KMJV)
30. **Férfifej** olaj, vászon 49 x 36 cm (KMJV)
31. **Carl Rahl arcképe** olaj, vászon, 48 x 39 cm (KMJV)
32. **Muraközy Imre arcképe** olaj, karton 28 x 20 cm (MJ)
33. **Ravatalkép** ceruza, papír, 12 x 20 cm (KMJV)
34. **Gyenes Mihályné arcképe,** olaj, papír, 39,5 x 33 cm (MJ)
35. **Gyenes Mihály arcképe** olaj, papír, 40 x 32,5 cm (MJ)
36. **Egy Muraközy arc** olaj, papír 50x35,5 cm (KMJV)
37. **Gyenes Sára arcképe** olaj, vászon, 50,5 x 40,5 cm (KMJV)
38. **Hölgy fehér csipkegallérral** olaj, vászon, 62 x 50 cm (MJ)
39. **id. Muraközy János arcképe 1.** olaj, vászon, 61 x 50 cm (MJ)

40. id. Muraközy János arcképe 2. *olaj, vászon, 61 x 50 cm (MGCs)*

41. id. Muraközy Jánosné Tomó Éva arcképe 1. *olaj, vászon, 61 x 50 cm (MJ)*

42. id. Muraközy Jánosné Tomó Éva arcképe 2. *olaj, vászon, 61 x 50 cm (MGCs)*

A szerkesztő megjegyzése: a képjegyzék 16-17. és 40, 42. számú képei a letevő tulajdonosok, Muraközy Gabriella és Csilla szerint Muraközy János festményei. Ettől eltérő álláspontot – ismeretlen alkotó műve – képvisel Vihart Anna restaurátor a kötetben szereplő tanulmánya.

MÁS FESTŐK MŰVEI A RÁDAY MÚZEUM KIÁLLÍTÁSÁN:

43. Jókai Mór: Muraközy János arcképe 1844. *olaj, falemez, 12,5 x 10 cm (KMJV)*

44. Than Mór, Lotz Károly, Markó András („Három festő képe”):

Muraközy János, a gerillakapitány *olaj, vászon, 67x79,5 cm (MJ)*

**A KÖTETBEN EMLÍTETT MURAKÖZY KÉPEK,
MELYEK MÁSHOL TALÁLHATÓAK:**

45. Önarckép *olaj, vászon, 50,2 x 40 cm (Magyar Nemzeti Galéria)*

46. A gerillakapitány búcsúja vagy „1848” *olaj, vászon, 143 x 215 cm*

(Utolsó, 1974-es adat szerint Franciaországban, magángyűjteményben található. Lásd: Szolláth 63. jegyzet)

47. Tengerszemű hölgy *olaj, vászon, 62,5 x 50 cm*

(Utolsó, 1971-es adat szerint Sárközy Zoltánné tulajdonában. Lásd: Muraközy János emlékkiállítás. Katalógus. Kecskemét – Budapest, 1971)

48. Dinnyés csendélet *olaj, vászon, 53 x 46 cm*

(Utolsó, 1971-es adat szerint öz. Muraközy Istvánné tulajdonában. Lásd: Muraközy János emlékkiállítás. Katalógus. Kecskemét – Budapest, 1971)

49. Kislány kosárral *olaj, vászon, 23,5 x 17,5 cm*

(Utolsó, 1971-es adat szerint Sárközy Zoltánné tulajdonában. Lásd: Muraközy János emlékkiállítás. Katalógus. Kecskemét – Budapest, 1971)

BÚTOROK, RELIKVIÁK AZ ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSBAN

(árulkodó, hogy a „festő Muraközynek” nem maradtak tárgyai a család őrzésében)

A polgári élet és munka kellékei:

zongora

ülőgarnitúra

díszkulcs

kínai tus

kehely

szivartartó

bonbonier

kanalak

szögtükör (földmérő eszköz)

A katonaelet relikviái:

díszkard

távcső

zsoldtartó tábori pénzeszláda

dohányzacskó

pipa

pityke és mentegombok

horgolt pénzeszacskó

nemzetőri karszalagok

nemzetőri oktatószabályzat (Pest, 1849)

kokárda

vadászsípok

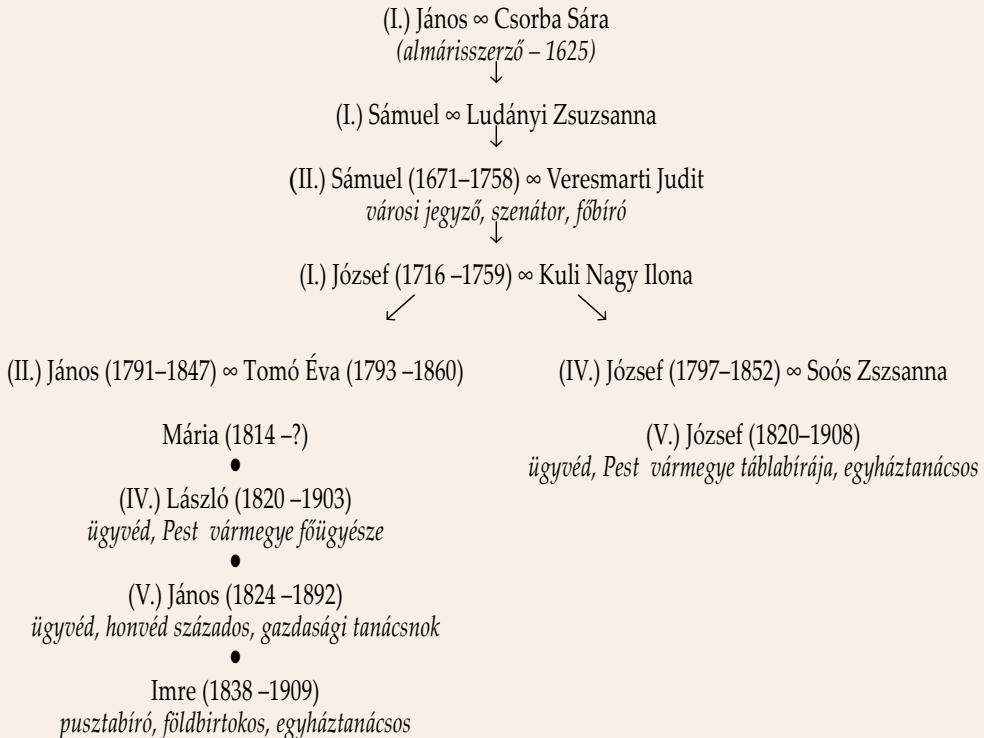
Muraközy János díszkardja

A MURAKÖZYEK ÉS A REFORMÁTUS EGYHÁZ KAPCSOLATA – LEVÉLTÁRI FORRÁSOK TÜKRÉBEN

Az Ókollégium épületében lévő levéltárban számos írott forrás tanúskodik a Muraközy család egyes tagjainak a református egyházhoz fűződő kapcsolatáról, ezek az iratok nemcsak a kétszáz éve született Muraközy János, de az ő ükapja, Muraközy Sámuel, illetve Muraközy János unokatestvéreinek, Józsefnek az idejébe is elkalauzolnak bennünket. Utóbbi oszlopos tagja volt az akkori presbitériumnak, és komoly alapítványt is tett, amelyet az egyház-község kezelésére bízott, ükapjuk, Sámuel pedig városi jegyzőként az egyházi számadások rendszeres ellenőrzése révén kapcsolódott a református egyház életéhez – legalábbis erről maradtak fenn forrásaink.

Muraközy János közvetlen felmenői

A kecskeméti Muraközy család nagy múltra tekinthet vissza, tagjai közül a Kecskemétre érkezésük óta eltelt immár több száz esztendő alatt többen részt vettek a város és környéke életében, viseltek vármegyei tisztségeket, vagy írták be magukat más módon a magyar történelembe. 2024-ben természetesen kiemelten foglalkozunk a kétszáz éve született Muraközy Jánossal, a Ráday Múzeum több ízben emlékezett már meg az évfordulóról. Az igen terebélyes családfán legfelül a nemesi oklevél megszerzője, János szerepel. Bizonyos források szerint 1625-ben csak megerősítették a nemesi származást, valószínű, hogy a korán reformátussá lett család a Muraközből Kecskemét környékére költözése közben, amit részben a török háborús helyzet, részben az ellenreformációs nyomás váltott ki, a nemesi oklevelet elveszíthette, ezért volt szükség annak megerősítésére. Az almáriszerző János unokájáról, Muraközy Sámuelről már több adatunk van, ismerjük születési és halálozási évét, Kecskeméten született gyermekei keresztelését pedig már első anyakönyvünk is megörökítette.

A régi iratok hangulatát hozza elénk az egyházközség legrégebbi anyakönyvének egy részlete, Veresmarti Lázi Péter soraival, amelyekkel megkezdte a keresztelesek feljegyzését, „...legbővebben és minden hiányosság nélkül 1724-dik esztendőtől fogva. 1712-diktől fogva pedig igen nagy hiányossággal, csak némelyeké, ilyen renddel.” S rögtön az elsők között megtaláljuk a bejegyzést a nótárius Muraközy Sámuel András nevű fiának kereszteléséről, amely 1714 májusában történt. Ez az első forrás a Muraközy családról levéltárunkban. Ezt az anyakönyvet 1724-ben kezdte el vezetni az akkori lelkész, Veresmarti Lázi Péter, 1724-től pontosan, 1712-ig visszamenőleg pedig emlékezetből összeírva az adatokat. Az anyakönyvi adatokon kívül nem mellesleg az egyházközség, sőt az egész város történetére vonatkozóan értékes feljegyzéseket, kortárs beszámolókat is tartalmaz a kötet.

1. Muraközy Sámuel városi nótárius András nevű fiának keresztelése, 1713. május 23.
KREL I. Anyakönyv 1712–1777

Muraközy Sámuel másik fia, az 1716-ban született József sajnos nincs a „*némelyek*” között, akiket visszamenőleg feljegyeztek, de 1742. február 6-án kötött házassága Kuli Nagy Ilonával már a „*minden hiányosság nélkül*” beírt adatok között olvasható, ennek tanúsága szerint „*Muraközy József Kuli Nagy Mihály lányát, Ilonát*” vette el.

Muraközy Sámuel kecskeméti főbíró, városi nótárius működésén keresztül a kecskeméti református egyházközség 17–18. századi anyagi életébe, gazdálkodásába is bepillantathatunk, ugyanis csaknem egy évtizeden át ő ellenőrizte a számadásokat, az egyháztanács tagjaival, azaz a „böcsületes vénekkel” közösen. A levéltárban őrizzük a gyülekezet számadáskönyveit, illetve gondnoki naplóit. Valószínűleg az 1680-ban kezdődött nagyszabású és kalandos templomépítés és az azzal kapcsolatos számtalan szerződés, anyagvásárlás és egyéb költségek tették szükségessé, hogy részletes feljegyzéseket készítsenek, nem véletlenül 1682-től kezdődően maradtak ránk ezek a dokumentumok, s az első kötetek javarészt valóban a templomépítéssel kapcsolatos kiadásokat tartalmazznak. 1696 előtt csak gondnoki naplók készültek, azután megjelennek a számadáskönyvek is, amelyek eleinte csak névjegyzékek, adójegyzékek. Az egyéb bevételek és a kiadások a párhuzamosan készült gondnoki naplóban vannak feltüntetve.

Mind a gondnoki, mind az egyházi által készített számadáskönyvet utólag ellenőrizték. A legkorábbi ilyen jellegű bejegyzéseket 1718-ban Kalocsa István akkori gondnok írta alá. A gondnok, gondviselő dolga a korai időszakban elsősorban az anyagi ügyek felügyelete, kezelése volt. Ebben segítették a gyülekezet elöljárói, azaz a presbiterek. Az 1718-as pénzügyi ellenőrzést tehát még a gondnok írta alá, aztán úgy tűnik, összeférhetetlenségnek ítélték a dolgot, és 1719-től már a város jegyzője végzi ezt a feladatot. Az 1719-es esztendő számadását 1721. február 18-án ellenőrizte Muraközy Sámuel városi jegyző és az egyházi elöljárók.

„A^o 1721 die 18. Febr. Böcsületes Bíró István, Ifjabb Kalocsa István, Bíró Gergely, Tegzes János, Bíró Mihály, Markó Miklós, Bán András, Ifjabb Kiss János és mostani Gondviselő Hegedűs János Uraimék presentiajokban [jelenlétükben] ezen Lajstromban lévő felvetésnek Ratioja [elszámolása] Censurara [vizsgálat alá] vétetődven abban semminemű difficultas [hiányosság] sem találtatott, azért Csikai Pál Egyházi Úr és Maradékai az Ecclésiának lehető penitentiójától ő kegyelmek által abszolvaltattott [jóvátételadás alól feloldatott]. ... Per Jurat. Notar. Samuelem Muraközy.” (Részlet az 1719-es számadáskönyvből: Muraközy Sámuel és az egyházi elöljárók számadás-ellenőrzése 1721-ben. KREL IV.1 Gondnoki naplók, számadáskönyvek)

1729-ben találkozunk az utolsó, Muraközy Sámuel által aláírt ellenőrzési feljegyzéssel, utána a jegyzőségben utóda, Rozgonyi István vette át ezt a feladatot is. Muraközy Sámuel nemcsak jegyzője volt a városnak, de két ízben főbírája is, 1743-ban és 1749-ben, Kecskemét köztisztviselője áll polgára volt tehát. Közel száz esztendővel később, 1824. február 8-án született meg Kecskeméten

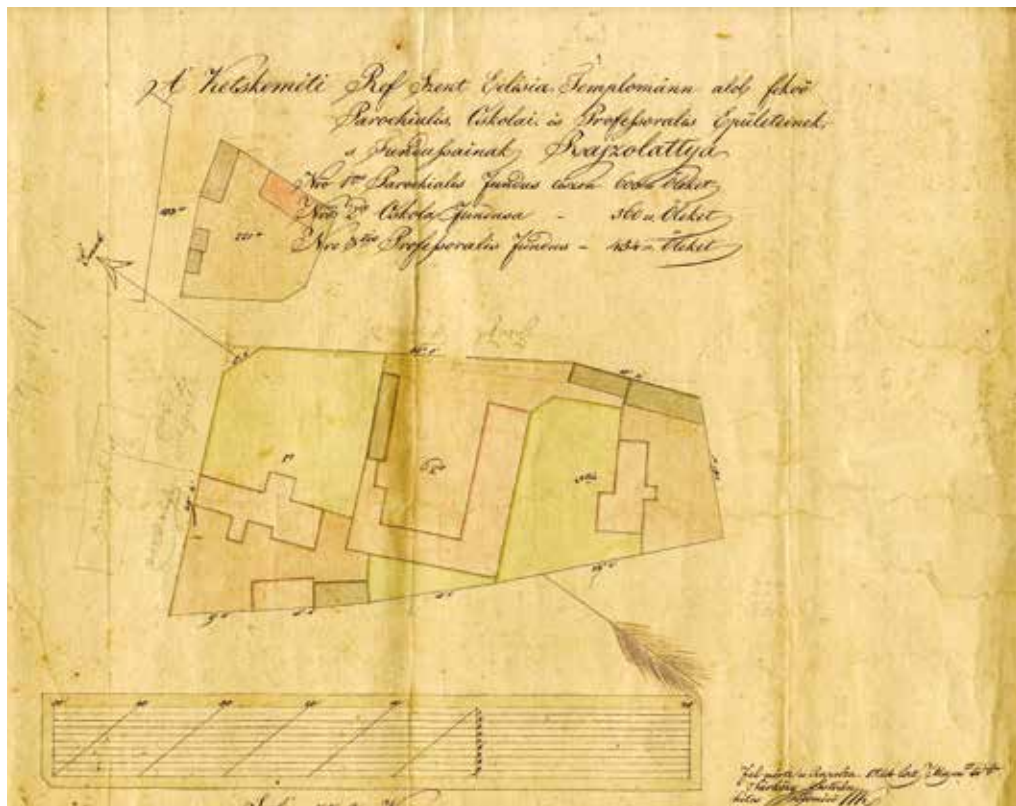
Muraközy János, éppen kétszáz esztendeje, Muraközy János és Tomó Éva gyermekeként. 11-én keresztelték, testvérei Mária, László, és öccse, Imre. Az anyakönyv lapján egy utólagos bejegyzést is találunk, a halálának időpontjával: 1892. szeptember 2-án hunyt el, 68 évesen, mindössze fél évvel élte túl feleségét.

Muraközy János csaknem végig kecskeméti diák volt, kisebb kihagyásokkal. Mind a nemzeti, mind a gimnáziumi tanévek javát itt töltötte, és jogi végzettségét is itt szerezte, ahogy sokak által ismert: Jókai diáktársaként. A korabeli iskolarendszer eltért a maitól, az alábbi táblázat segítségével valamennyire talán közös nevezőre hozhatjuk a 19. századi osztálytípusokat a mostaniakkal, elsősorban az életkorra, és nem a tanított tárgyra vonatkozóan – némi egyszerűsítéssel természetesen, hiszen időközben voltak változások, eltérések, nemcsak akkoriban, de ma is (gondoljunk például a négy-, hat- és nyolcosztályos gimnáziumokra). Az első oszlopban azt láthatjuk, hogy Muraközy János melyik tanévben volt beiratkozott kecskeméti diák. A különböző színű sávok jelzik az alsó-, a közép- és a felsőfokú oktatás 1850-ig szintén kissé képlékeny határait. A filozófiai osztályok majd csak 1850 után tartoznak egyértelműen a középfokú oktatáshoz, addig inkább már a felsőfokú képzés bevezetői voltak.

<i>Muraközy János kecskeméti tanévei</i>	<i>19. századi osztálytípusok</i>	<i>napjaink osztályai</i>
1830/31.	I. nemzeti	1. osztály
1831/32.	II. nemzeti	2. osztály
1832/33.	III. nemzeti	3. osztály
1833/34.	IV. nemzeti	4. osztály
	I. grammatista	5. osztály
1836/37.	II. grammatista	6. osztály
1837/38.	III. grammatista	7. osztály
1838/39.	IV. grammatista	8. osztály
1839/40.	I. humanista	9. osztály
1840/41.	II. humanista	10. osztály
1841/42.	I. filozófiai v. bölcsész	11. osztály
1842/43.	II. filozófiai v. bölcsész	12. osztály
1844/45.	I. jogász	felsőfokú képzések
	II. jogász	
	I. teológus	
	II. teológus	
1847-ben tette le az ügyvédi vizsgát.		

A nemzeti osztályokat eleminek is nevezték, mivel az elemi ismeretek elsajátítására szolgáltak. A nemzeti elnevezés arra utalt, hogy a felsőbb iskolák latinra építő oktatásával szemben a legkisebbeknél még nemzeti, azaz anyanyelven folyt a tanítás. A középfokú, gimnáziumi osztályok elnevezése a latin nyelvten egyes témaköreit tükrözte, a 19. század előtt külön nevezték el a grammatika osztályokat: voltak declinisták, conjugisták, ők a névszó- és az igeragozást tanulták, a syntaxisták már a mondatannal is foglalkoztak. Ebben az időszakban már csak a grammatistákat és a humanistákat különböztették meg, utóbbiakat korábban retorikai és poétikai osztályoknak nevezték, ahol a nagyobbak már szónoklattant és költészetet tanultak. Természetesen ezekben az osztályokban más tárgyak is voltak (számтан, történelem, magyar irodalom stb.), de az osztályt magát a latin nyelvtenban való előrehaladásról nevezték el.

Muraközy János 1830/31-ben, hatévesen iratkozott be az első nemzeti osztályba itt, Kecskeméten, és az első négy tanévben itt tanult. Ez idő alatt osztálytársa volt Gyenes Pál, későbbi sógora, Gyenes Mihály mérnök fia. 1830-ban kezdtek meg az Ókollégium akkor még nem ó épületének építését, tehát akkor még nem folyhatott ott a tanítás. Van egy 1824-ből származó vázlatunk a parókia, az iskolaépületek és a professzori házak elhelyezkedéséről, Sárközy István hites földmérő készítette, ezen láthatjuk, hogyan helyezkedtek el a korábbi iskolai épületek.

*Az egyházközség parókiális és iskolai épületei. Sárközy István hites földmérő rajza, 1824.
KREL IV.18.12 Terorajzok*

Az elsős Muraközy János tehát valahol a mai tornaterem helyén kezdte meg tanulmányait. Ezen a telken, az „oskola fundusán” már nagyon korán iskolaépület állt, forrásaink szerint 1741-ben az akkor már omladozó iskolaépületeket fel kellett újítani, megkezdték tehát az építkezést. Akkoriban, a „csendes ellenreformáció” idején ez azonban nem volt olyan egyszerű, az egyházközséget feljelentették a Helytartótanácsnál, kivizsgálás indult. Nagy István, az iskola egykori rektora 1826-ban írt kéziratban ismertetése munkájában számol be az esetről:

„T. Gózon István Úr idejében 1752 ben történt az, hogy az Oskolai apróbb tanulók számára ez előtt készült épületek, szűkek is lévén, de meg is romladozván, midőn azoknak helyekbe újakat akarna az Ekklésia építtetni, e' miatt a' N. M. Királyi Helytartó Magyar Tanács, kérdőre vonatta az Elöljárókat, Te-kintetes Pest Vármegyéhez intézett Parantsolatja által: Kinek engedelmeből építették, és építik most is a' Ketskeméti Reformatusok Oskolai épületjeiket?" A kivizsgálására kiküldött bizottság más kérdéseket is feltett: mióta van itt református iskola, ki és miből tartja fenn?

„Minthogy az épületnek fel küldött rajzolatjában Professorok és Togatus Deákok szobái nevezetnek ki, úgy látszik hogy talán a' felsőbb Tudományok tanítására is ki akarnak terjeszkedni: ennél fogva járjon igazán vegire – utasítják a kivizsgálót –, minémű Tudományok, kinek engedelmeből, és miolta taníttatnak? Miből fizetik a' Tanítókat? Miből tartják a' Deákokat?"

Mind a város, mind a földesúr képviselője, mind a helyi ferences atyák azt nyilatkozták, hogy „a' Reformatusok ezen Oskolai Fundusnak birtokában vagynak ember emlékezetét haladó időtől fogva; hogy Tanítóikat és Deákjaikat többnyire alamis-nából tartották és tartják.” Az iskola tehát megmaradhatott, és a későbbi száza-dokban is fogadhatta a város és környéke diákságát. Az építkezés engedélye-zése feletti örömeiket emléktábla állításával örökítették meg az egyházközség

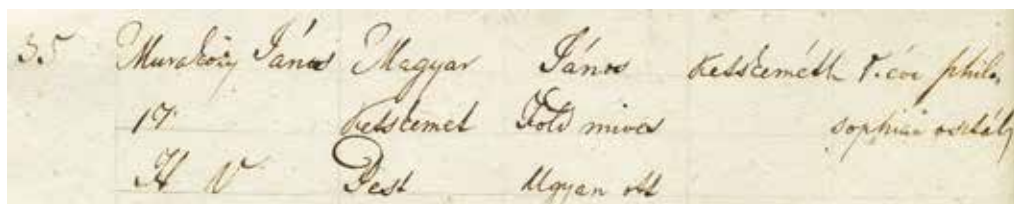
akkori előljárói, amely táblát a régi iskola lebontásakor az épülő új iskolába, a mai Ókollégiumba is áthoztak, amelynek falán ma is olvas-ható.

3. Az iskola 18. századi felújítására emlékező tábla az Ókollégium falán

Muraközy János a négy nemzeti osztály után valamiért a következő tanévet, azaz az első grammatikai osztályt, illetve a jogi képzés második évét máshol végezte. A meglévő anyakönyvek alapján Muraközy mind az elemi, mind a középiskolai tanulmányait kiváló eredménnyel zárta, majd 1841 őszén megkezdte a felsőbb fokú tanulmányokat. Ekkor iratkozott be ugyanis az első évi filozófiai osztályba, ahogy azt az ún. *subscriptiós*, azaz aláírási anyakönyv tanúsítja. Mi is az az aláírási anyakönyv? A református kollégiumok szokása szerint a felsőbb osztályokba beiratkozó ún. nagydiákok nevük aláírásával kötelezték magukat az iskola törvényeinek elfogadására, megtartására, melyek általában a beiratkozási anyakönyvek első oldalán olvashatók is. Ezzel váltak az iskola polgáiraivá. A Muraközy János aláírását tartalmazó, 1839/40-es tanévvel kezdődő kötet külső borítóján olvasható annak címe: „A' Kecskeméti Reformatum Collegium Törvényei. Az összes törvények' megtartására tulajdon nevek aláírásával kötelezetteknek Névsora, kezdve 1839-ik Octoberben.”

Egy ilyen kötet tartalmazza a diákok nevét, nemzetiségét, vallását, korát, születési helyét, apja nevét és foglalkozását, valamint a lakhelyét, és az iskolát, ahol korábbi tanulmányait folytatta, illetve a „pályát, amelyre felvétetett”, azaz – mivel itt már a Kollégium felsőbb, ún. akadémiai tagozatairól van szó – a szakirányt, amelyet választott: bölcsészeti (*philosophiai*, *bölcselkedési*), jogi (*törvénytudományi*, *törvénytani*), illetve teológiai (*vallástani*) képzések voltak.

4. Muraközy János beiratkozása 1841 őszén a Kecskeméti Református Kollégiumba. KREL VI.5.1 Iskolai iratok. Beiratkozási anyakönyv 1839/40–1868/69.

A kecskeméti iskola évszázadokon át szorosan kötődött a Debreceni Református Kollégiumhoz, annak partikulája volt, az anyaiskola biztosította a hozzá tartozó partikulák diákjainak a továbbtanulás lehetőségét, partikuláiba jelesebb diákjai közül rektorokat küldött, akik általában vitték magukkal a debreceni törvényeket, tanítási módszereket is. 1626 óta itt is a debreceni törvényekhez igazodtak, s e törvényeket 1716-ban a kecskeméti iskola számára megújították és némileg módosították. 1798-ban a kecskeméti egyháztanács megbízta a helyi lelkészt, későbbi esperest, Göböl Gáspárt az új iskolai törvény elkészítésével, melyet ugyanazon év május 14-én a presbiteri gyűlés el is fogadott.

„Ezen Planum, mellyet Tiszteletes Esperest Göböl Gáspár Úr, mint ezen Reformatum Ekklesiának második rendes Predikátora, az Ekklesia érdemes Elöljáróinak kérésekre ki dólgozot, fel-olvastatván a' Presbyteriumba, egészen helybe hagyattat; és az Oskoláknak e' szerint való Organisatiója meghatározottat...”

Miután a presbitérium elfogadta a Göböl Gáspár által készített iskolai törvénytervezetet, előbb a preceptorok, azaz a köztanítók tettek ígéretet azok elfogadására és megtartására, majd a diákság következett. „El-végezvéen az O[skola] Szék e' dólgot a' Tanítókkal, először a' nagyobb Tanulókat öszve gyűjtötte az Auditoriumba [ez még a régebbi iskolaépület, amely ezek szerint szintén jelentős, sok diákot befogadni képes intézmény volt], a' holot [ahol] is mindnyájoknak hallatára fel-olvastattak az oskolai Politiáról és Törvényekről szóló Czikkelyek, és azoknak értelme világosan értékre adatot[t] mindnyájoknak, az után külön külön meg-kérdeztettek, ha akarnák é magukat azon Törvények alá adni? Ajánlván mindnyájan szép engedelmisségeket, azt az Ekklesia Gondviselőjének és az O[skola] Rectorának tet[t] kéz bé adásokkal [kézfogásokkal] meg-erősítették” – így zajlott tehát az a bizonyos subscribálás.

Az aláírási anyakönyvbe tehát egy-egy diák csak egyszer írta be magát, így ezek nem segítenek az adott hallgató további életútjának követésében, ehhez más forrásokra van szükségünk. Ilyen lehet az iskolaszék jegyzőkönyve. Az iskolaszék a diákok fegyelmi ügyeivel foglalkozott, így gyakorlatilag jelen esetben ez sem segít sokat, hiszen Muraközy János mindössze egyszer szerepel benne: 1843. február 4-én harmadmagával megintették, mert templomot mulasztott, első ízben. A büntetés: szóbeli figyelmeztetés.

1843. évi Templomok mulasztak 10. évi
 János János
 Kovács János
 Muraközy János
 megintettek

5. Muraközy János iskolaszéki megintése, 1843.

KREL VI.5.1 Iskolai iratok. Iskolaszéki jegyzőkönyvek 1831–1848

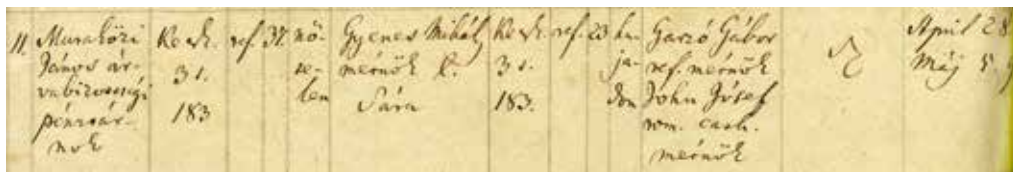
További bizonyosságai Muraközy János itteni tanulmányainak azok a bejegyzések, amelyek a főiskola könyvtárának kölcsönzési naplójában maradtak ránk. Ezek szerint 1842-ben és 1843-ban tíz alkalommal kölcsönzött a könyvtárból, hétszer *Simonyi úr rajzolatjaiból és festményeiből* jó párat, illetve háromszor könyvet: 1842. augusztus 3-án Johann Kaspar Lavater *Physiognomische Fragmente zur Beförderung der Menschenkenntnis und Menschenliebe*, 1842. szeptember 12-én Johann Georg Sulzer *Theorie der schönen Künste* című munkáját, 1842. október 18-án pedig August von Kotzebue színpadi drámáinak *Theater* címen megjelent számos köteteinek egyikét. Lavater fiziognómiája először 1775–78 között jelent meg négy kötetben Lipszében – a kecskeméti főiskolai könyvtárban mind a négy kötetet megtalálhatták a diákok. A svájci lelkész elmélete

szerint, amely magyarul *arcisme* néven vált széles körben ismertté a 19. században, az arcvonásokból és az arc mimikájából meg lehet állapítani egy ember jellemét. A kezdetben népszerű elképzelés tudományos bizonyítást nem nyert, azonban Jókait, aki nem sokkal Muraközy János után szintén kivette a kollégiumi könyvtárból a munkát, ironikus elbeszélés megírására ihlette, amely *A Lavater* címen jelent meg *A barátfalvi lévita és más elbeszélések* című kötetében. Ennek egyik jegyzetében megemlíti, hogy fiatalkorában maga is látta ezt a kötetet, amely „tele volt rézmetszetű arcokkal, fejekkel, nagy férfiakéval és híres zsványokéval, amiket mind maga Lavater rajzolt” – így elképzelhető, hogy Simonyi úr rajzolatai mellett ezt a könyvet is festészeti tanulmányai okán vették ki Muraközy Jánossal. A festészethez kapcsolódik Muraközy másik választása, Johann Georg Sulzernek a szépművészetek elméletéről írt, szintén a 18. század második felében megjelent esztétikai műve, az *Allgemeine Theorie der schönen Künste*. A könyvtár a katalógus tanúsága szerint az 1786-ban megjelent második kiadást szerezte meg. A harmadik kikölcsönzött kötet, August von Kotzebue színdarabjainak *Theater* címmel kiadott sorozatának egyik kötete, Muraközy színház iránti érdeklődésének bizonyossága. A kalandos életű német író, színigazgató, diplomata Kotzebue drámái és vígjátékai Európa-szerte ismertek és kedveltek voltak a 18. század végén, a 19. század első felében. Muraközy János diákévei után is visszatért egykori iskolája könyvtárába, és 1845. augusztus 7-én kikölcsönözte Balthasar Graciannak, a 17. század első felében élt spanyol jezsuitának *Bölts, és Figyelmetes udvari ember* című, nemeseknek szánt erkölcstani munkáját. A könyvtárban egy 1750-es latin és egy 1771-ben megjelent magyar fordítás volt meg, utóbbit németből fordította Faludi Ferenc.

A kikölcsönzött dokumentumok közül mind mennyiségileg, mind Muraközy későbbi pályáját illetően a legmeghatározóbbak Simonyi úr, azaz Simonyi Antal (1821–1892) festőművész és fényképész rajzai, festményei voltak. A Muraközy Jánosnál csak három évvel idősebb, szintén kecskeméti Simonyi bár nem volt református, iskoláit sem a református intézményekben végezte, mégis szülővárosa református kollégiumának adta rajzait. A pesti Institutum Geometricumban folytatott mérnöki tanulmányok után 1841-től Bécsben festészetet tanult, majd Velencében, Firenzében és Rómában képezte tovább magát. Párizsban arcképfestőként dolgozott, majd fokozatosan a fényképezészet felé fordult érdeklődése, 1856-ban Pesten már mint fényképész nyitott műtermet, s lett a város egyik legismertebb fényképésze. Rajzait, melyeket valószínűleg külföldi tanulmányai során készített, 1841–1842-ben hozhatta vagy küldhette Kecskemétre. Bár nincsen pontos forrásunk arra nézve, hogy mikor és milyen okból adta az intézménynek ezeket a rajzokat és festményeket, így történhetett, hiszen 1841-ben kezdte csak meg tényleges festészeti tanulmányait, 1842 őszén pedig már kölcsönöznek munkái közül a könyvtári napló tanúsága szerint. Valószínűleg tudomása lehetett a református kollégium falai között folyó, Muraközyt is a festészet felé terelő, diákok közötti önképzésekről, talán ezért döntött így. Mindenesetre közel száz rajza és további festményei hosszú ideig a rajzmintatár alapját képezték, s motiválták a művészeti oktatás fejlesztését az intézményben. Talán ez is közrejátszott abban, hogy

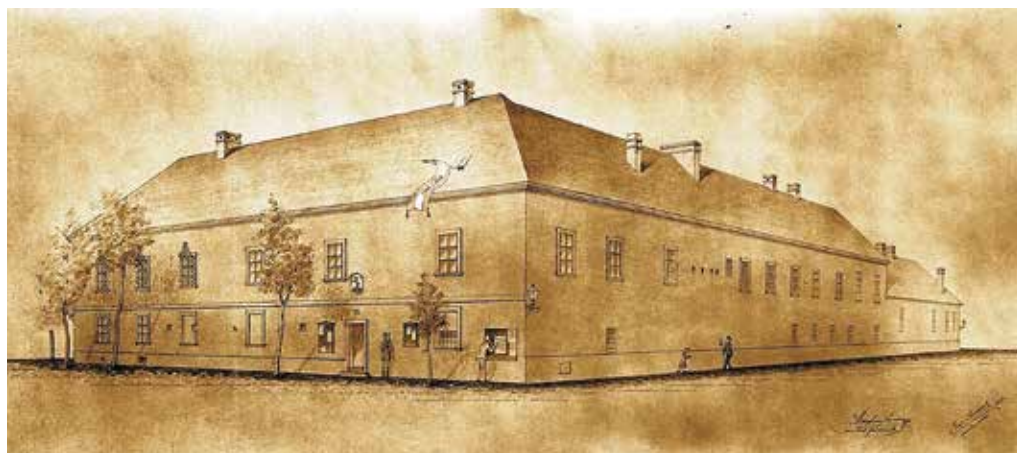
az 1858/59-es tanévben, egyelőre önként jelentkezők számára, bevezették a rajzoktatást, s itt egy újabb mozzanat Muraközy Jánosnak az iskolához fűződő kapcsolatát illetően: „rajz tanárrá a kecskeméti n. t. reform. egyháztanács által Muraközy János úr választatott el” – ahogy erről a tanév értesítője tudósít. Ezt a feladatot csak rövid ideig látta el, az 1861/62-es tanévtől már Frank Károly a rajztanár, a rajzoktatás pedig az első négy gimnáziumi osztályban kötelező. Muraközy Jánosnak a református kollégium falai között töltött éveiről a kevés történeti forrás ellenére mégis sok mindent tudunk, főleg Jókainak köszönhetően, aki megörökítette itteni esztendeik számos emlékét, barátja, a daliás Muraközy János vívőleckéit, a jogászbálokat, az önképzőköri előadásokat, egyszóval a felejthetetlen szép diákeveket. Az élet azonban még sok küzdelmet és próbatételt tartogatott Muraközy János számára.

A szabadságharcot a helyi szabadcsapatok vezetőjeként, később honvédszázadosként harcolta végig, majd bujdosni kényszerült. Hazatérése után lassan visszatérhetett az élet a normális kerékvágásba. 1855-től Kecskeméten a város alkalmazásában állt, árvabizottsági pénztárnokként dolgozott. 1861. május 11-én feleségül vette Jókai egykori házigazdája, Gyenes Mihály városi mérnök kisebbik lányát, Sárát. Hat gyermekük született: Béla, Erzsébet (Ujvári Kálmánné), Ilona (Vágó Lászlóné), Gyula (gyógyszerész), János (főerdőtanácsos), Gusztáv (intéző). A festést nem hagyta egészen abba, de munkája, családja lekötötte idejét.

6. Esketési anyakönyvi bejegyzés 1861-ből

1878-ban szülővárosában megválasztották gazdasági tanácsnoknak. Hivatálát azzal kezdte, hogy bejárta a város összes birtokát, személyesen ellenőrizte azokat, és sokat gondolkodott, hogy lehetne jövedelmezőbbé tenni őket. Jelentős szerepe volt a Kecskemét környéki szőlő- és gyümölcsstermesztés fejlesztésében, tanácsára kezdte meg a város a szikrai pusztá parcellázását és alakított ott ki mintagazdaságot. Ebben nagymértékben támaszkodott öccse, Imre szakértelmére, ötleteire, hiszen tulajdonképpen ő volt az, aki pusztabíróként kiköltözött a város szikrai birtokaira, és ott meghonosította a szőlő- és gyümölcsstermesztést. Az ő javaslatukra kezdték a területet kisebb parcellákra osztva haszonbérbe kiadni, és másfajta művelési ágakat meghonosítani. Igen sok tanyai iskolát is építtetett, utakat javított, egyszóval gondos gazdája volt a város vagyonának, birtokainak. Gazdasági tanácsnoki tisztét haláláig, 1892-ig viselte. A régi városházát éppen ebben az évben, 1892-ben bontották le, azután kezdték meg a mostani, új városháza építését.

7. A régi városháza, amelyet 1892-ben lebontottak

Muraközy János a presbiteri jegyzőkönyvek tanúsága szerint több éven át tagja volt az egyháztanácsnak, bár úgy tűnik, elég ritkán vett részt annak gyűlésein. Annál inkább aktív presbiter volt unokatestvére, *Muraközy József* (1820–1908), aki élete végéig tevékeny részese volt az egyházközség életének. Az ő személyén keresztül végül megismerkedhetünk egy kicsit a kecskeméti református presbitérium múltjával is.

A levéltári források között van egy 1668-as irat, amely a kecskeméti presbitérium megalakulásáról tudósít. Meglepően korán létrejött ez a testület, s bár a viharos évtizedek közepette a működése akadozott (ezután következnek még az ellenreformáció nehéz évtizedei), a számadáskönyvek tanúsága szerint a gyakorlatban nagyon is működött, s a „böcsületes vénék” segítségére voltak a gondnoknak.

„Mivel néha az Ecclesiában estenek némely fogyatkozások, nem érkezhetőn maga Csaba Mihály Uram minden felé; hogy az Ecclesiából az előbbi fogyatkozásokat tollalhatnánk [= megszüntethetnénk], az Istennek ígéjéből az Praesbyteriumot erigáltuk [=felállítottuk], s Ecclesiánknak gondviselésire közönségös meg egyezésből választattuk a bescületes szömélyöket, kik rendöl következnek: Csaba Mihály, Biró György, Kamarás Ambrus, Barkó Benedek, Hegedűs János, Nagy István, Kalocsa János, Sárközi Pál.” 1668. május 6.

Az első magyarországi református presbitériumot 1617-ben állították föl Pápán, a legtöbb gyülekezetben pedig csak a 19. század második felében szilárdul meg ez az intézmény. Ennek fényében elmondhatjuk, hogy egészen korai az 1668-as kecskeméti alapítás.

Ennek a testületnek volt tehát tagja jó két évszázad múltán *Muraközy József* is, aki aktívan részt vett az egyháztanács munkájában. 1875-ben a gondnokválasztáson sok jelölt között a második legtöbb szavazatot kapta. Több évtizedes presbiteri működése alatt két alapítványt is tett, a másodikat a kecskeméti egyháztanács 1899. február 19-i gyűlésén, 35. napirendi pont alatt tárgyalták meg.

Imo jbb. Máj 6.

Minel mda az Ecclesia estink mely fogyasztókat,
 am erlyen maga saba Mihály Uram mindenle; hogy,
 az Ecclesiából az többi fogyasztókat tollalbatnani,
 az Ime jogjából az Peczbyret mot erigaltuk, az Ecce
 fiannai gondosféltre kizumbgat meg egyzetet va-
 lappaltuk, az et a helybeni szombot, az, az k rendel
 kiakak me:

Saba Mihály
 Biro György
 Kamaras Ambrus
~~Barto Barnabás~~
 Hegedüs János
 Nagy István
 - Kalocsa János
 Sárközi Pál

8. Feljegyzés a kecskeméti presbitérium megalakulásáról, 1668. május 6.

„...A 12 000 korona alapítvány az egyháztanács kezelése alá tétetik örök alapítványul oly módon, hogy fele 6 000 korona a helybeni jogakadémiai és ref. gymnasiumi tanulók javára teljesen egyenlő részben mint tőke ösztöndíjalapul vétessék, a helybeni takarékpénztárban kezeltessék, évi kamata Muraközy alapítvány czímen egyenlő fele részben két jogakadémiai, más felében két gymnasiumi és kecskeméti illetékességű tanulónak adassék ki; de mindkét helyen oly arányban, hogy az első helyen érdemesített az illető ösztöndíjnak $\frac{2}{3}$ -a, a másik helyen $\frac{1}{3}$ -ával jutalmaztassék.

Az alapítványi 12 000 korona alaptőke másik fele 6 000 korona szintén a kecskeméti takarékpénztárban kezeltessék, ennek évi haszna Kecskemét városi születésű, kézmű ipar terén foglalkozó, keresztyén, már nős, önállólag működő iparosnak üzlete megkezdésére segítségül, két egyén között úgy osztva meg s adassék ki minden évben, hogy az egyik mint első helyen érdemesített ennek kétharmad, a másik pedig egyharmad részében jutalmaztassék.

Mindkét ösztöndíj kiadására vonatkozólag alapítványt tevő azt tartja követendőnek, hogy a jutalmazandó kecskeméti illetékességű, keresztyén, józan, munkaszerető és takarékos legyen, különben két egyforma közül a Muraközy családhoz rokonságban levőnek, másodsorban az ev. ref. vallásúnak elsőbbség adassék.”

Az odaítélésről a diákok esetén a tanári kar javaslatára az egyháztanács döntött, az iparosok pedig pályázat útján nyerhették el a támogatást. Erről a következőképpen rendelkeztek:

„Az iparosok részére tett alapítványi ösztöndíjak kiosztása jövő 1900 évben veszi kezdetét. Évenként febr. 18-án lejáró pályázattal előre közhírré tétetik, s az utána tartandó egyháztanácsai ülésen a jutalmak odaítéltetnek, azonban március 19-én József napkor osztatnak ki.”

Érdekes, hogy nem szűkítette le a támogatandók körét a reformátusokra, csak egyező feltételek esetén jött számításba és jelentett előnyt, ahogyan csak egyező feltételek esetén számított a Muraközeyekkel való esetleges rokonság is. Az alapítvány neve nem Muraközy József alapítvány, ahogy akkoriban szokás volt, csak Muraközy alapítvány, mintegy az egész család nevében. Az összeg nagyságának érzékeltetésére: a református főgimnázium éves költségvetése, a tanárok fizetésével és minden egyéb költséggel együtt 1897-ben 21 387 korona 50 fillér volt! Az alapítványi tőke tehát a főgimnázium éves költségvetésének több mint a felét tette ki. Külön figyelemre méltó, hogy az alapvetően földbirtokos gazdálkodó családból származó Muraközy József, maga is birtokos, fontosnak tartotta a kecskeméti iparosok támogatását.

1908. augusztus 23-án a presbitérium megemlékezett Muraközy József haláláról, felidézve négyesztendei egyházi jegyzői szolgálatát, évtizedeken át hűséges egyháztanácsosi munkáját, alapítványait, a lelkipásztor *„jelenti továbbá, hogy az egyház a megboldogult végtisztességtételén illő módon részt vett, az egyháztanács összehívott és megjelent tagjai a temetésre főgondnok vezetésével testületileg mentek el, s főgondnok az egyház részvételét [részvétét] a gyászoló családnak kifejezte.”*

Ahogy Muraközy József egyházának megbecsült tagja volt, úgy voltak elődei is, többek között a ma felidézett Muraközy Sámuel és János megbecsült tagjai városunknak, országunknak, tehetségüket, erejüket, vagyonukat áldozva érte, és ha kellett, ahogy a szabadságharc idején, akár életüket is kockáztatva. Méltó tehát, hogy mi is emlékezzünk rájuk, hiszen életük ma is példa számunkra.

MURAKÖZY EMLÉKEZETE

*„Mintha a sors minden módon meg akarta volna akadályozni,
hogy emléke ébren maradjon”¹*
Lyka Károly

Muraközy János életében festőként csak egyszer, egy művével szerepelt a Pesti Műegylet 1855-ös kiállításán.² Ekkor még biztosan elsősorban festőként tekintett magára. Nem ismerjük kiállításra beküldött művének címét, csak az tudható, hogy olaj-vászon technikával készült arckép volt. Sokáig élt az a feltételezés³, hogy e kiállítás nyilvánossága miatt tudta a rendőrség letartóztatni. Ennek azonban ellentmond, hogy a festő elfogatása 1853-ban történt.

Muraközy János halálakor, 1892 szeptemberében a Kecskeméti Lapok gyász hírt közölt,⁴ melyben gazdatanácsnoknak nevezi az elhunytat, s közlik, hogy a református egyház szertartása szerint fogják eltemetni aznap, szeptember 4-én. Egyéb információt a gyász hír nem tartalmazott Muraközy Jánosról.

Halálakor tehát sem festészeti munkásságát, sem szabadságharcos katonai sikereit nem tartják szükségesnek megemlíteni. Annak ellenére történik így, hogy az elhunyt előtt egy évvel megjelent, Kecskemét város testületét, azon belül tanácsát, annak nyolcfős vezetőtestületét – köztük Muraközyt – bemutató kiadvány részletesen ír hadi tevékenységéről és megemlékezik festészetéről is. Nincs okunk arra, hogy feltételezzük, az 1891-es kiadvány szerkesztőjének adatait nem az érintett szolgáltatta. Mint ahogy arra sem, hogy a kiadvány nem volt széles körben ismert. 1892-ben azonban a hátramaradtak már máshogy gondolták. Nem ismerjük ugyan a család által kiadott, eredeti gyászjelentést, ám feltételezhető, hogy a város lapja a tőlük megkapott anyag alapján közölte a gyász hírt. Úgy tűnik, hogy maga a család sem tartotta fontosnak a hosszú szenvedés után elhunyt gazdasági tanácsos életútjának egyéb területeit megemlíteni. A kecskeméti elit számára a reputációt a városnál betöltött fontos gazdasági pozíció jelentette.

Három hét múlva a lap már Muraközy birtokainak árveréséről számol be.⁵ A közleményekre jellemző, hogy ugyanabban a számban kisebb írást szentelnek a kecskeméti Kossuth ünnepélynek, mely Kossuth születésnapjához, szeptember 19-hez kapcsolódott, s melyen a város előkelőségei vettek részt, köztük az unokatestvér, Muraközy József. A sok köszöntőből, patetikus szavakból egyetlen egy méltató szó, megemlékezés sem jutott Muraközy Jánosnak, a közelmúltban elhunyt gerillakapitánynak, honvédtisztnek.

1 Lyka Károly: Adatok a művészettörténelemhez. Muraközy János. In: Magyar Művészet 1948. 250. p.

2 Budapesti Visszhang 1856. január 3. 1. szám 11. p.

3 Jólesz Márta: Muraközy János. kézirat, 1966. KJM Adattár

4 Kecskeméti Lapok 1892. szept. 4., 3. p.

5 Kecskeméti Lapok 1892. szept. 25., 2. p.

A kecskeméti református egyház, mely eltemeti, temetése után egy héttel tart presbiteri gyűlést, de ezen sem emlékeznek meg Muraközy Jánosról.⁶ Úgy tűnik, művészete, katonai pályája, életének egy része és mindezek jelentősége a város életében feledésbe merült és a református gyülekezet emlékezetében sem él tovább.

Kiállítások

Bő két évtizednek kellett eltelnie, hogy a festő Muraközyről szó essék, művei láthatóak legyenek. 1914 május 31-én nyílt meg Muraközy János első önálló kiállítása Kecskeméten az új református kollégium, mai nevén az Újkollégium dísztermében. Az időpont nagyon szerencsétlen, bár akkor erről még nem tudhattak a szervezők. Az egy hétig – vasárnaptól vasárnapig – látogatható tárlaton Muraközy 81 műve szerepelt, melyeket az iskola rajztanára, Dombi Lajos válogatott ki, és rendezett kiállítássá. Az anyag feltárásában segítsége volt a festő fia, Muraközy Gusztáv. A megnyitót megelőző híradás szerint⁷ a képek nagy részét keret nélkül voltak kénytelenek kiállítani. Ez azt jelentheti, hogy a család – hiszen ők őrizték ezeket műveket – nem kereteztette be azokat, azaz vélhetően nem voltak láthatóak a Muraközy-lakások falain. Dombi Lajos a kiállításról írott ismertetőjében⁸ azt írja, a bemutatott képeken kívül még 50 darabról tudta megállapítani, hogy Muraközy alkotásai – ez igen fontos megjegyzés, hiszen a művész nem szignálta képeit! –, s ilyen nagyságrendben határozza meg az elkallódott művek számát is. Dombi tudomása szerint – s ne feledjük a művész halála csak 22 évvel azelőtt történt, tehát élő tanúk még bőven akadtak – a festő 1860 után már nem készített képeket. A kiállítást rendező Dombi adatai szerint a festő halála után csaknem 200 alkotása maradt szerteágazó családjá birtokában. Dombi Lajos nem csak „felfedezi”, hanem értékeli is – szakmabeliként – Muraközy munkásságát. Kiemeli, hogy a kortársak munkásságával egyenrangú a festészete, sőt némely szempontból felül is múlja azokét. A legértékesebbnek az impresszionista színkezelést tartja. Muraközy bemutatkozása nem maradt visszhangtalan: megtekinti ugyanis a tárlatot Lyka Károly művészettörténész, a Művészet című folyóirat szerkesztője, a Szépművészeti Múzeum részéről pedig Meller Simon. Mindkettőjük figyelmét felkeltik a művek, s ennek eredményeként Lyka Károly publikációiban⁹ vissza-visszatér Muraközy említéséhez, igyekszik a festő életrajzához minél több adatot gyűjteni, a Szépművészeti Múzeum pedig megvásárolja a festő igen kitűnő Önarcképét. A kép 1914 novemberében érkezett Budapestre. A jeles vendégek ajánlják az életmű darabjainak megszerzését a kialakítandó kecskeméti, városi gyűjteménybe.¹⁰

Sajnos a városi gyűjtemény gyarapításának ügye sokáig várat magára. A nagy háború viszont megérkezik – pár hét, s hadban áll az ország. Dombi Lajost az

6 Kecskeméti Református Egyházközség Levéltára II.3. Presbiteri jegyzőkönyvek 1892. szeptember 11.

7 Kecskeméti Lapok 1914. máj. 28. 3. p

8 Kecskeméti Lapok 1914. jún. 4. 2. p

9 Lyka Károly: A táblabíróvilág művészete, Lyka i.m.

10 Kecskeméti Lapok 1914. jún. 4. 3. p. A vásárlásról Petrovics Elek Muraközy Gusztávhoz írott levelei alapján számol be Jólesz Márta. In: Jólesz Márta: Muraközy János. kézirat, 1966. KJM Adattár 34–35. p

elsők között hívják be, a képeket ládába rakják, s részben tulajdonosaikhoz kerülnek vissza, részben pedig a ládába összecsomagolt művek felkerülnek az Újkollégium padlására, ahonnan aztán a háború alatt eltűnnek. A Lyka Károllyal levelezésben álló Irányi Istvánné Pócsy Terézia, aki szintén rajztanár a kecskeméti iskolában, ezt írja róluk:

„egy nagy láda tanulmány-rajz, amelyek összes művei közül a legértékesebbek voltak, tele széljegyzetekkel, legnagyobb részük még abból a korból, amikor ő Rahl növendéke volt Bécsben, a részletes életrajzával együtt elveszett.”¹¹ Az említett életrajzot a közlő, Pócsy Riza szerint Garzó József írta meg és adta át Dombi Lajosnak, aki a rajzokkal együtt az egyik eltűnt ládába tette. Irányiné adatai másodkézi közlések, hiszen ő csak 1930-tól tanított rajzot és kézimunkát Kecskeméten, férje is csak 1920-tól dolgozott a híros városban. Így az 1910-es évek történéseit csak elmondásból ismerhette. Jólesz Márta – családi közlésekből – több ládáról tud.¹² Mindenesetre a világégést követően a Muraközy alkotásait tartalmazó ládák már nem voltak meg az Újkollégium padlásán, s vele tűnt el egy életrajz is, melyet Garzó József készít(het)ett, aki a város levéltárosa volt 1912-től.

Muraközy János képeinek ismételt bemutatására, nyilvánosság elé kerülésére további 20 évet kellett várni. 1934-ben, július 21 és 29 között rendezik meg Kecskeméten az első Hírös Hetet.¹³ A rendezvény elsősorban mezőgazdasági, ipari, kereskedelmi jellegű, célja Kecskemét gazdasági erejének bemutatása, hírnevének öregbítése, s mellesleg a friss polgármester, balásfalvi dr. Kiss Endre politikai tőkájének gyarapítása.

A híradások szerint a polgármester „elgondolása” volt az is, hogy a kiállítások sorában egy emlékezzék meg a Kecskeméthez kötődő képzőművészekről, bemutatván műveiket. A tárlatot az Iparos Otthon dísztermében, (ma: Ifjúsági Otthon) rendezték a Kecskeméti Műpártoló Egyesület tagjai (Darvassy István, Hagyik István, Imre Gábor, akik maguk is művészek). Középpontban a Kecskeméti Művésztelep alkotói álltak. Muraközy művei mintegy felvezetésként szolgáltak a tárlaton, utalva az előzményekre. A Kecskeméti Lapok a kiállítást bemutató cikke¹⁴ így kezdődik:

„Festészetről lefelől két ifjú ábrándozott Kecskeméten a múlt század második negyedében: Jókai Mór és barátja, Muraközy János.”

Ez természetesen igaz, de ezzel a mondattal azonnal Jókai kerül reflektorfénybe, s az írás Muraközy kapcsán csak Jókai 1844-ben (véltetően barátja 20. születésnapjára, ajándéknak szánt) a festőről készült kisméretű arcképét említi. Nem sorolja fel a bemutatott Muraközy alkotásokat sem. A forrásokból annyi tudható, hogy összesen hat Muraközy kép szerepelt a kiállításon: két tájkép, három tanulmányfej és a kecskeméti múzeumba ajándékként bekerült női portréja (Kék ruhás nő, Kovács Mária arcképe).

A Hírös Hét tehát nem jelentett fajsúlyos bemutatkozást Muraközynek, mi-

11 Lyka i.m. 252. p

12 Jólesz i.m. 36. p

13 Kecskeméti Lapok 1934. július 22.

14 Kecskeméti Lapok 1934. július 22. 14. p

ként a rendezvény központja sem a képzőművészeti esemény volt. A művészeti kiállítást pedig jobbra aukciónak szánták.

Jólesz Márta monográfiájában¹⁵ említ egy tervet az 1930-as évek végén rendezendő kiállításról, ami megrekedt az elképzelések szintjén.

A következő kiállításig ismét évtizedek telnek el. Persze a történelem kereke is forog: második világháború, a Rákosi korszak, 1956 traumája. Egyik sem kedvez Muraközy ismételt bemutatkozásának. Erre a történelmi idő csak később, az 1960-as, 1970-es években jön el. Ugyanakkor ehhez szükséges az a személy, aki ismeri életútját, műveit. Aki a művész menedzselésére vállalkozik, nem lehet más, csak rokon, hiszen a képek, a festői életmű nyilvánosság híján csak szűk, családi körben ismert. Dr. Muraközy Tamás, a festő unokája, a Mezőgazdasági Könyvkiadó szerkesztője, irodalmi vezetője, a legműveltebb magyar mezőgazdász alkalmas a feladatra, és kellő szeretettel, tisztelettel viszonyul az életműhöz. Ebbeli igyekezetében Lyka Károly is serkenti. Így ír neki 1950. áprilisában:

„Az ön nagytyja művész-tehetségét nagyra tartotta Lotz Károly s ez keltette föl annak idején érdeklődésemet. Ez biztat arra a tanácsra is, hogy jó lesz e képeket gondosan megőrizni.”¹⁶

Muraközy Tamás a már birtokában lévő művekhez igyekszik még több anyagot szerezni, relikviákat gyűjteni. Feltérképezi a szerteágazó család birtokában lévő Muraközy-műveket és jegyzéket készít azokról. Az ő segítségével készíti el Jólesz Márta kézíratos, monográfia jellegű tanulmányát a festőről az 1960-as években. Később ezt felhasználva, ebből inspirálódva íródik meg Hegedűs Géza regénye Muraközy Jánosról.¹⁷

1971-ben a festői életmű bemutatása is megtörténik: májusban Kecskeméten, a Katona József Múzeumban, majd novemberben Budapesten, a Magyar Nemzeti Galériában. A kiállításokat Telepy Katalin rendezi, és katalógus is készül ez alkalommal.¹⁸ 51 művet mutatnak be. Az emlékkiállításról az országos napilapok is beszámolnak, kritikát, ismertetőt közölnek.¹⁹ Úgy tűnik, az áttörés megtörtént: 1971–1972 között több Muraközy kiállítást rendeznek (Kiskunfélegyházán, Kiskunhalason és Nyíregyházán).

Muraközy Tamás további terveket szövöget: összefogva más Muraközy le származottakkal (dr. Mányai Györgyné Muraközy Klára, Pánczél Róbert, Ábrahám Antalné Muraközy Éva) 1973 áprilisában közérdekű felajánlást tesz nek Kecskemét városa akkori vezetésének.²⁰ A tartalma szerint ajándékozási szerződés lényege, hogy a család a városra bízza Muraközy János festmé-

15 Jólesz i.m. 36. p

16 A levél fotókópiáját 1971-ben közli Telepy Katalin In: Muraközy János emlékkiállítása Kecskemét-Budapest 1971. 5. p

17 Hegedűs Géza: Kulcsra zárt szobában. Corvina Kiadó, Budapest, 1969.

18 Muraközy János emlékkiállítása Kecskemét-Budapest 1971. Szerk: Telepy Katalin

19 Rózsa Gyula: Muraközy. Népszabadság 1971. nov. 18., Dévényi Iván: Muraközy emlékkiállítás.

Vigília 1972. jan. 22., Heltay Nándor: Gerillakapitány, festőművész, városi tanácsnok. Petőfi Népe, 1971. máj. 9.

20 Kötelezettség vállalás közérdekű célra. Muraközy János Alapítvány. Kelt: 1973. április 27-én 1-5. p
A dokumentum Muraközy János, a dédunoka tulajdonában van.

nyeit, emléktárgyait. Az adományozók kívánsága, hogy a város hozzon létre egy Muraközy emlékszobát, ahol a festő 28 darab képét és az ajándékozott relikviákat együtt bemutatják. Kezdeményezik továbbá egy képzőművészeti képzést támogató, a művész nevét őrző Muraközy ösztöndíj létrehozását is. (Nem érdektelen megemlíteni, hogy nevét ugyan elhallgatva, magát közvetítőként tüntetve fel, Muraközy János maga is létrehozott 1881-ben egy 4 évre szóló ösztöndíjat jól író és rajzoló, érettségizett fiataloknak.²¹) A Kecskeméti Városi Tanács nevében dr. Kőrös Gáspár tanácselnök írta alá a szerződést, az ezt előkészítő szakmai munkát pedig dr. Tapasztóné Perlaki Magdolna népművelési felügyelő végezte.

A Muraközy Emlékszoba 1973 májusában nyílik meg Katona József hajdani szülőházában, a Katona József Emlékházban,²² ami nevéből, helyszínéből adódóan elsősorban a drámaíró emlékét szolgálja. Hogy mégis idekerülnek a művek, annak az az oka, hogy az ajándékot elfogadó városnak nincs másik kiállítóhelye, hiszen ebben az időben a városban működő múzeumi és kiállítóhelyek a megyei fenntartású Katona József Múzeumhoz tartoznak. Az emlékszoba kiállítását Sümegi György művészettörténész rendezi. Sajnos az emlékszoba helyéül szolgáló, régi épület falai nedvesek, salétromosak, így ezt a kiállítást 1978-ban már le is bontják. A képeket a letéteményessé lett Katona József Múzeum restaurálja. Az 1983 novemberében megnyitott Kecskeméti Képtár – közismert nevén Cifrapalota – állandó kiállításán Muraközy János öt művét mutatják be.

A család doyenje, Muraközy János (szül.: 1940, e néven a tizedik a családban), a dédunoka, aki Muraközy Tamás halála után veszi át a gyűjtemény ügyeinek intézését, igyekszik mindent elkövetni, hogy a szerződést megalapozó elképzelés, az emlékszoba jelleg, ne merüljön feledésbe. Szeretné elérni, hogy az adományozott művek és relikviák együtt legyenek láthatók. Felveti az 1973-as szerződés felmondásának lehetőségét is. A vita elhúzódó (ne feledjük, közben ismét forgott a történelem kereke, lezajlott egy rendszerváltás!), végül 1998. márciusában nyitják meg az új emlékkiállítást a Cifrapalotában. Ez a kiállítás kerül később, 2005-ben az épületen belül másik helyre: a nehezen megközelíthető 2. emeletre költöztetik a képeket, ahol esetenként – más tárlat miatt – le is bontják az azokat bemutató kiállítást. Ez azt jelenti, hogy a képek látogathatósága, láthatása erősen sérül. Ezek után csaknem kenyértörésre kerül a sor a város és a család között,²³ ám ekkor az önkormányzat Értékmegőrzési Bizottsága elnökének, Hörcsök Imrének mentő ötlete támad. Tárgyal, egyeztet s szándéknyilatkozatokat szerez be. Új letéti szerződés születik. Ennek eredményeként 2018 júniusában a Ráday Múzeumban megnyílik Muraközy János emlékkiállítása *A kulcsra zárt szoba titkai* címmel. A kiállítás rendezői Fogarasi Zsuzsa és Zalatnai Pál. A helyszín és az intézmény sem érdektelen. A Ráday Múzeum a Dunamelléki Református Egyházkerület egyházművészeti gyűjteménye, mely elsősorban liturgikus tárgyakat, iparművészeti anyagot mutat

21 Kecskeméti Lapok 1881. 2. 107. p

22 A megnyitót 1973. május 5-én volt. Sümegi György: Muraközy János (1824-1892) In: Cumania 11. 1989. 574.p

23 Az elhúzódó vita, levelezés dokumentumai Muraközy János tulajdonában.

be, azonban szívesen prezentálja református képzőművészek gyűjteményében található anyagait is (pl. Barabás Miklós, Szász Póla, Irányi István). A Muraközy család tagjai pedig évszázadok óta a kecskeméti reformátusok körében számontartottak. A múzeum székhelye az 1830-ban épült Ókollégium, ahol 1842 és 1844 között Muraközy János jogi tanulmányokat folytatott, együtt diákoskodott Jókai Mórral és találkozott Petőfivel. A mai Kecskeméten már nem igen áll más épület – a templomokat kivéve – mely Muraközy lábnyomát őrzi. Ugy gondoljuk, a Muraközy gyűjtemény hazatalált a Ráday Múzeumba érkezésével. Igyekszünk a történelmi személyiség és a művész emlékét ápolni, megismertetni őt szeretett városa mai lakóival. Tudjuk, hogy az utókornak sok adóssága van Muraközy Jánossal szemben – ennek ránk eső részét törleszteni kívánjuk. A család eddigi tevékenységünkkel elégedett, ezt abban is kifejezésre juttatta, hogy további képeket helyezett nálunk letétbe.

Irodalom

Muraközy János neve a művelődéstörténetben leggyakrabban Jókai Mór életével, regényeivel kapcsolatban szerepel. Jókai két évet töltött Kecskeméten, 1842-ben került ide joghallgatóként és 1844-ben vált meg a várostól. Életének igen fogékony időszaka volt ez, mely tudást, egészséget, életre szóló barátokat és élményeket jelentett számára.

„Nem ok nélkül nevezem Kecskemét városát második szülővárosomnak, mert valóban szellemi éneket e város szülte.”

– mondta 1888-ban. A „szellemi én” kialakításában döntő szerepe volt, iskola-társának, barátjának, Muraközy Jánosnak, akivel az Ókollégium falai között együtt tanultak, az önképzőkörben közösen rajzoltak vagy a vívásban, birkózásban próbálták ki magukat. Muraközyben egy olyan személyiséget ismert meg az író, aki romantikus elképzelését a világról, az abban élő, alkotó, munkálkodó (férfi)emberről, annak eszményeiről megerősítette. „Bámullak Janikám, ha lány volnék, szerelmes lennék beléd” – mondogatta neki. Nem csoda, ha íróként, regényeiben is megörökíti személyét. Róla mintázta a *Tengerszemű hölgy* gerillakapitányát, *Az én életem regénye* című művében pedig szintén felvillantja a suhanc Herkules megjelenését idéző ifjú tanuló társa alakját.

Muraközyvel foglalkozó írott emlékek, ha nem is irodalomnak, kell tekintenünk a Kecskeméti Nagy Képes Naptár 1891-es számát.²⁴ A kiadvány arra vállalkozott, hogy bemutassa Kecskemét egyházi és világi vezető testületeinek tagjait. Köztük Kecskemét Város Tanácsának tanácsosát, Muraközy Jánost. Nagy Imre szerkesztő munkáját autentikus forrásként tarthatjuk számon, hiszen munkája készültkor az érintett, bemutatott személy még élt, sőt okkal feltételezhető, hogy az adatokat ő szolgáltatta. Ebben az írásban részletes beszámolót találunk Muraközynek a szabadságharcban betöltött fontos katonai szerepéről, a bukás utáni tevékenységéről, bujdosásáról. Ezzel kapcsolatban kiemelendő a vesztes csata utáni menekülés útvonala: a Temesvártól Bécsig tartó helyszínnek között nem szerepel Tardona, pedig bizonyára említésre került volna, ha másért nem, Jókai miatt. Ezért a tardonai közös bujdosás képei

24 Kecskeméti Nagy Képes Naptár. szerk: Nagy Imre Kecskemét, 1891. 99-101. p

a későbbi irodalomban, megemlékezésekben inkább a legendaképzés példái. Vámos Kálmán, a Kecskeméti Közlöny munkatársa vélhetően a Hírös Hét kiállítását látva kapott kedvet ahhoz, hogy Muraközyt bemutassa. Rövid írása *Egy regényhős élete* címmel jelenik meg lapja 1936. évi Naptárában.²⁵ Munkájában Jókaira és családi hagyományokra támaszkodik. Írásában elmond néhány olyan történetet, melyről hallomásból tudhatott. Ilyen az aradi tizenhárom vitéz halála, a három festő (Lotz, Than, Markó) által készített Muraközy kép átadása Bécsben és a császárvárosban zajlott párbaj leírása. Vámos legendákat teremt. Munkája érdekessége, hogy – mivel grafikával is foglalkozott – írása címlapját és szövegét az általa alkotott fametszetek díszítik (lovasfigura, családi címer és Muraközy időskori arcképe).

Hegedűs Géza író Jólesz Márta 1966-ban készült tanulmányát ismerte és bizonyára Muraközy Tamással is kapcsolatban volt. *Kulcsra zárt szobában* című regényét 1969-ben jelentette meg Muraközy Jánosról. A legendaképzéshez ő is bőségesen hozzájárult. Hosszan ír Muraközy bújdosásának körülményeiről Tardonán és Bécsben. Megszületik, a monográfia sugallatára, a másik asszony története is, aki nem feleség ugyan, de rokon és megértő kedvese a művésznak. Hegedűs Géza így ír művéről:

„(a könyv) nem regényes életrajz, még kevésbé életrajzi regény, hanem valódi regény, a szó esztétika szentelte értelmében”.

A regény sikeres, épp a legendák, a romantikus túlzások okán, sokan olvassák, a Muraközy család viszont – főként a nőalakok ábrázolása miatt – nem rajong érte.

Az életmű népszerűsítése szempontjából azonban feltétlenül hasznos vállalkozásnak ítélni Hegedűs Géza művét.

Művészettörténet

Dombi Lajos rajztanár volt az első, aki Muraközy kiállítását rendezve 1914-ben szakmai értékelést adott. Ebben „bámulatosan erős művészetéről, kiforrott művészi talentumáról” beszél. Ugyanakkor fontosnak tartja kiemelni tájképei impresszionizmusra utaló jegyeit, mellyel megelőzte korát. A gerillakapitány búcsúja című kép (a nagy kép, nem a vázlat) nem kelti fel érdeklődését.

Lyka Károly is 1914-ben látja először Muraközy műveit, melyre, mint azt később írja, Lotz Károly hívta fel figyelmét. Ez időtől igyekszik a művésztől több adatot gyűjteni, s ezeket adja közre 1948-ban a Magyar Művészet hasábjain.²⁶ Célja, „Az alábbi adatok alapján az ifjabb kutató nemzedék kiderítheti mindazt, ami tehetségére, stílusára vonatkozik.”

Jólesz Márta (dr. Jólesz Lászlóné Erdős Márta 1923–1981) volt az első, aki Muraközy életével, művészetével behatóan foglalkozott. Együtt munkálkodott Muraközy Tamással.²⁷ A kapcsolatteremtő közöttük a férj, Jólesz László lehetett, aki a Magvető Kiadó munkatársa, szerkesztője volt a hatvanas években.

²⁵ Kecskeméti Közlöny Naptára 1936. 153–156 p

²⁶ Lyka i.m.

²⁷ Kettejük közös munkájáról vall dr. Muraközy Tamás a Jólesz tanulmányhoz 1978-ban csatolt jegyzéke bevezetőjében

A két szerkesztő bizonyára ismerte egymást. Jólesz Márta esszé jellegű tanulmányt ír a festőről, az életrajz elemeiben nem vonja ki magát a legendák hatása alól, ám a festői életmű értékelésére is vállalkozik. Írása kéziratban marad, ám fontos forrás ma is, különösen értékes az a hozzátartozó jegyzék, melyet Muraközy Tamás állított össze 1978-ban, az általa ténylegesen ismert és birtokolt, ismert és látott, valamint a hallomásból ismert Muraközy művekről.

Telepy Katalin készíti az 1971-es kettős (Budapest, MNG és Kecskemét, Katona József Múzeum) kiállítás katalógusát.²⁸ A katalógus előszavában a művészi életmű torzó jellegére utal, a magyar festészet korai művelői közé sorolja a festőt és kiemeli, hogy Muraközy „személyében összefonódott a hazafi és a művész egyénisége”.

Szolláth Katalin már rajztanári szakdolgozata témájául is Muraközy János munkásságát választja 1977-ben, és kutatása tárgyához többször is visszatér – e kiadvány tanulmányát is ő készítette. Rajongása az alkotóért, elmélyült munkája, elemző és sajátos, alkotóművészi szemlélete, sok fontos stíluskritikai megállapítást eredményez.

Sümegei György 1984-ben készíti el összefoglaló munkáját Muraközy Jánosról.²⁹ Ez a munka, az eddigiekkel ellentétben, ha nem is jelenik meg könyvként, de nagyobb szakmai nyilvánosságot kap 1989-ben a Cumania című folyóiratban. Munkája alapvető, ha tetszik, legendaromboló. Komoly értékelést ad a művekről és az életműről, Muraközyt a kismesterek közé sorolja, ám kiemeli az életmű releváns és fontos darabjait. A gerillakapitány búcsúja című műről megállapítja, ha ez lenne egyetlen ismert műve, akkor is helye lenne festészetének a magyar művészet 19. századi alkotói között. Tartalmas jegyzéket közöl Muraközy Tamás alapján, friss adatokkal egészítve ki azt.

Muraközy emlékezete a nyilvánosság egyéb területein

Muraközy János munkásságának fontos kutatója, a Katona József Múzeumban a letéti anyag gondozója, Székelyné Kőrösi Ilona, aki több publikációjában is érinti a művész munkásságát. Fontos tanulmányokat közöl, előadásokat tart az életmű katonai és egyéb vonatkozásairól.³⁰

Kecskemét városa felülvizsgálja a település utcaneveit, így az 1850-től létező Darab utca a belvárosban 1979-től Muraközy János nevét viseli.³¹

2019-ben a Ráday Múzeum és a Kecskeméti Református Egyházközség Muraközy arcmását plaketten megörökítő emléktáblát készített az Ókollégium, azaz Ráday Múzeum otthonának falára. Ezt koszorúzzák meg minden évben március 15. és október 6. alkalmából, illetve a művész születésének és halálának évfordulóján.

28 Telepy Katalin i.m.

29 Sümegei i.m.

30 Kecskemétiak a szabadságharcban. Szerk.: Székelyné Kőrösi Ilona Kecskemét, KJM, 2002., <https://video.hu/video/kaon/podcast/szekelyne-korosi-ilona-murakozy-janos-kaon-podcast-videaton-TbTOuzDxcXjptW5Q>

31 Történeti topográfiai adattár Kecskemét: chrome-extension://efaidnbnmnibpcajpgclcfndmkaj/https://www.varosatlasz.hu/images/pdf/atlaszok/kecskemert/04_Torteneti-topografiai-adattar_Kecskemet.pdf és Erdélyi Erzsébet: Kecskeméti utcanevek története. Kecskemét, 2004. 223. p.

Muraközy emlékét őrzi a Muraközy János Honvéd Hagyományörző Egyesület Lakiteleken.

Máday Norbert harcművész, szakíró publikációiban, előadásaiban többször emlékezik meg a híres vívóról.³²

Összegzés

A festő Muraközy ismertségét, elismertségét több körülmény hátráltatta. Oka volt ennek saját személyisége, zárkózott, makacs természete. Nem küzdött a közösség szimpátiájáért, magas színvonalú munkáját mindig elismerték, ám ez számára természetes dolog és elég volt.³³ Ok volt az is, hogy ő bizony nem engedett a negyvennyolcból és szembefordult azokkal, akik igen. Vannak utaló jelek indulatosságára is.³⁴

Nem csodálkozhatunk azon, hogy halála után a nekrológ azt emeli ki életéből, ami nem lehetett vita vagy mérlegelés tárgya: nagytekintélyű városi polgár, kiváló hivatalnok, a város gazdasági ügyeinek jó sáfára volt. A család számára is ez jelentette a legfontosabb közösségi reputációt. A kecskeméti városi elit anyagi és humán tőkájének portfóliójába nem tartozott bele a művészeti tevékenység.

Képeit csak a család ismerte, akik nem mérték fel a festészetében rejlő értéket. Birtokolták ugyan az alkotásokat, de nem rakták ki lakásuk falaira. Muraközy János festő első bemutatkozása idején a képzőművészeti ízlés, érdeklődés középpontjában már az új, izgalmas festői megközelítés, az impresszionizmus állt. Nem véletlen, hogy Dombi ezeket az előremutató tendenciákat emeli ki Muraközy képei kapcsán. Nincs veszettebb ügy, mint a mindenkori modern kort megelőző, éppen nem divatos korszak művészenek lenni.

A kecskeméti városi gyűjtemény, ahová bekerülhettek volna művei, nehezen születik meg. 1914-ben még helye sincs: nincs önálló múzeum, a Városháza ad helyet a gyűjteménynek, a képzőművészeti anyagot pedig csak régészeti és néprajzi gyűjtemény után kezdik fejleszteni. Az 1980-as években a Cifrapalotában igazán kitűnő állandó kiállításon mutatják be a Katona József Múzeum képzőművészeti gyűjteményének anyagát – melynek gerincét a 20. század jeles magyar alkotásai adják, a kor közönségének ízlését, igényét is kiszolgálva. Így Muraközynek csak öt alkotását válogatják be az állandó kiállításba, ahol azok hangsúlytalanul, magányosan jelennek meg.

A család elképzelése jó, Muraközyt nem csupán festészetéért kell becsülnünk, egész életútja elismerésre méltó. „Festészete gazdagítja és árnyalja az életet, mint ahogy fordítva is igaz a tétel, mert élete is gazdagítja művészetét.”³⁵

A Muraközy Jánost el/megismertető célnak leginkább egy emlékszoba jellegű kiállítás felel meg. De ne feledjük, az idő a 200 éve született, aktív alkotó életet, maradandó műveket maga után hagyó Muraközy Jánosnak dolgozik!

32 Máday Norbert: Muraközy Jánosról. In: Hírös Históriaik, 2019 nyár

33 Jólesz i.m. 46. p.

34 Kecskeméti Lapok 1881. május 22., 2. p.

35 Sümegi i.m.572. p.

A kulcsra zárt szoba titkai. Részletek a Ráday Múzeum állandó kiállításáról.

A kulcsra zárt szoba titkai. Részletek a Ráday Múzeum állandó kiállításáról.

A kulcsra zárt szoba titkai. Részletek a Ráday Múzeum állandó kiállításáról.

A kulcsra zárt szoba titkai. Részletek a Ráday Múzeum állandó kiállításáról.

A kulcsra zárt szoba titkai. Részletek a Ráday Múzeum állandó kiállításáról.

*Muraközy János (1940) a dédapja által készített képek előtt a Ráday Múzeumban
(2018)*

Vihart Anna:

MURAKÖZY PORTRÉK RESTAURÁLÁSI TAPASZTALATAIRÓL

A Ráday Múzeumban őrzött hét festmény restaurálása

2018 és 2023 között a kecskeméti Ráday Múzeum felkérésére, a gyűjteményben őrzött négy Muraközy János által festett családi portré restaurálására (1-4. kép), ezen felül egy portré gyors állagmegóvására került sor (5. kép). Ebbe a körbe sorolható továbbá – jóllehet stíluskritikai alapon feltehetően nem Muraközy János festette alkotások, viszont egykor a családi portrészor részét képezték – Muraközy Lászlónak és feleségének biedermeier párosportréja, melyek szintén a kecskeméti gyűjteményben találhatóak (6-7. kép).

A restaurálásra kerülő portrék vászon hordozóra festett olajképek, kivéve egyet, ifj. Muraközy Imre portréját, mely kartonra készült, kisméretű ábrázolás.

1. id. Muraközy János

2. Muraközy Jánosné

3. *Muraközy Imre*

5. *Önarckép*

4. *Gyenes Sára*

A restaurálás szükségességét az esetek többségében a festett felület elsötétedése és erősödő sárgás árnyalata indokolta, amit részben felületi szennyeződés, részben az évtizedek során elváltozott lakkréteg eredményezett (8.-10. kép). Ifj. Muraközy Imre kis portréján az elsárgult lakk felhordása olyannyira nem volt egyenletes, hogy az arc jobb oldalán kis tócsába állt össze, pereme sötétebbre színeződött.

Ezen felül számos elváltozás, karcolás, kopás volt megfigyelhető a képeken, melyek az idő múlásával, a tárgyak helyezgetésével, véletlen sérüléseivel álltak összefüggésben.

A Muraközy család tulajdonában lévő biedermeier párosportré

6. Muraközy László

7. Muraközy Lászlóné

8-9. Elsötétedett, megsárgult festett felület, valamint szakadások és vászonhiány Muraközy Lászlóné portréján, az arcon és a széken, a kép átvételi állapotában

10. Gyenes Sára ábrázolása, a festett réteg és a lakk sérülései, sötétedése, matt és opálos retusok

11. Muraközy Lászlóné portréja átvételkor, a hátoldal felől. Az enyves ragasztószalagok szakadásokat rejtnek

12-13. Muraközy László portréja (részletek) - a festett felületen megsötétedett, elsárgult lakk és elváltozott átfestések egyaránt tetten érhetőek

Muraközy Lászlóné portréján (8.,9.,11. kép) számos nagyobb és néhány kisebb szakadás alakult ki, a legzavaróbbak a jobb szemöldökön, a ruhán, a bal karon és a szék háttámláján. Megállapítható volt róluk, hogy nem a közelmúltban keletkeztek, mivel a szabadon maradt szálak tovább bomlottak az évek során, a hordozó pedig erősebben szennyeződött, törékennyé vált ezeken a területeken. Házi megoldásként a hátoldaltól enyves ragasztószalaggal védték le a szakadásokat, a vászon foszolásának fékezése érdekében, de a szalagok a restaurálás idejére nagyjából már felváltak. Jelenlétük viszont jól szemlélteti a szakadások elhelyezkedését. Már átvételkor is látható volt, hogy a portrék szinte mindegyike átesett kisebb-nagyobb javításokon, – több festmény szakszerűen, igényesen restaurált, de előfordult olyan darab is, melyet házi módszerekkel javítottak. A portrék közül kettőt – ifj. Muraközy Imre és Muraközy László portréját - jelentős felületén átfestették, ezeken mutatkoztak a legzavaróbb elváltozások, és ez a két festmény adta a legtöbb feladatot is.

Az átfestések az évtizedek során a képek eredeti részeitől eltérően öregedtek, színük módosult, felületük bemattult, így zavaróan elütöttek környezetüktől (12. 13. kép)

Muraközy László portréján két eltérő idejű átfestés is megkülönböztethető volt. Ezek közül a későbbiek bemattult retusok, többnyire tömítések felett. A függöny vörösének erős foltossága arra utalt, hogy egy alsóbb átfestés réteg is fedi (13. kép). A vászon hátoldalán foltosan átszívódott anyag volt megfigyelhető, mely nem állt egyértelmű kapcsolatban az ábrázolással, ez szintén későbbi beavatkozást feltételezett.

Már a festmények felmérésekor sejthető volt - melyet a későbbi tapasztalatok is alátámasztottak -, hogy a nagyalakú biedermeier párosportré női és férfi darabja eltérő utat járt be. Ezt több körülmény együttese is jelezte: míg a női portré szakadásait egyszerűen leragasztották a hátoldal felől, a másik képen szakadások nem voltak láthatóak, azonban fényes felületén szembetűnő volt számos kiemelkedés és matt folt, melyek valószínűsítették, hogy sérülésekkel és azt eltakaró javításokkal állnak összefüggésben (14. kép).

Eltérő kezelésre utal a két kép különböző vakramája is, melyre a vásznakat felfeszítették. A női portrét masszív, jó állapotú vakkeret tartotta, a férfiportré kerete ezzel szemben vékonyabb lécekből áll, tartása kevésbé tökéletes, oldal-merevítőjét később illesztették a képhez.

A fenti feltételezést támasztja alá továbbá a két portré díszes blondel keretének (26. kép) kissé eltérő megjelenése is. Az aranyfüsttel borított, kopott keretrészek mellett az aranyat helyettesítendő, metálfóliával fedett részek a két festmény keretén eltérő árnyalatúak, másként is korrodálódtak, így a képekhez hasonlóan ezeket is feltehetően eltérő anyaggal, talán eltérő időben javították.

14. Muraközy László portréjának felületi egyenetlenségei és matt foltjai.
- A páros portré két darabjának egymástól különböző állapota, kezelése eltérő történetről árulkodik.

A felület egyenetlenségei zavarták a portrék legkisebbjének összképét is (15. kép): ifj. Muraközy Imre arcképének karton hordozója átvételkor hullámos, hepehupás, legjellemzőbb elváltozása a festményt vízszintesen átszelő gyűrődések vonala, melynek mentén a kép hordozója több helyen megtört. A kép alsó harmadában mindkét oldalon cikkcakk vonal mentén szintkülönbségek láthatók, és kisebb-nagyobb mértékű deformációt okoztak egyéb, törések eredményeként kialakult vonalak. Átvételkor is sejthető volt, hogy a festményt átfestették a fent leírt sérülések eltakarására.

15. Muraközy Imre portréja átvételkor

Míg egyes képek vászon hordozója jó állapotú volt, enyhe lazaságuk pedig ékeléssel kiküszöbölhető, más képeken komolyabb károsodások is felfedezhetőek voltak. Muraközy Jánosné portréján, a bal vállon megközelítőleg „T” alakú, korábban javított szakadás nyoma volt megfigyelhető, melynek felülete megsötétedett és bemattult, emiatt nem illeszkedett a környezetéhez.

Nem egy képet dublítottak, azaz az időközben meggyengült, esetleg szakadt vagy egyéb módon károsodott eredeti vászon megerősítésére egy új vásznat erősítettek a hátoldalra. Muraközy Jánosné fent említett portréján is sor került ilyen beavatkozásra, melyet igényes módon bonyolítottak le, és a mai napig megfelelően tart. Gyenes Sára portréján, a festmény éleit borító enyves ragasztószalag eltávolítása után vált egyértelművé a dublázás ténye, a megoldás e képen is szép kivitelű, a vászon átvételkor is sima és megfelelő tartású.

A festmények egy részén a lakkréteg szennyeződésből adódó sötétsége és az évtizedek során módosult árnyalata indokolta a felület tisztítását és a lakk eltávolítását. Kizárólag szennyeződést és lakkot érintő feltárás egyedül id. Muraközy János (1. kép) és Muraközy Lászlóné (16. kép) portréján fordult elő. A beavatkozás bonyolultabbá vált azokban az esetekben, ahol a szakadások, tömítések vagy egyéb elváltozások feletti helyi retusok rendezése, eltávolítása volt a feladat.

A legkomolyabb beavatkozásokat ifj. Muraközy Imre kicsi portréján, Muraközy László, valamint Gyenes Sára portréján hajtották végre - mindhárom portré felületét legnagyobbbrészt átfestették. Muraközy László képén egyedül az arcok és a kezek felett nem fordult elő átfestés, kivéve persze a tömítéseket takaró retusokat. Az átfestések eltávolítása komolyabb feladatot jelentett,

a rétegek vastagsága miatt egy-egy területre többször is vissza kellett térni, ennél fogva a feltárás hosszadalmasan zajlott.

Muraközy László portréján a felület kiemelkedései néhol a többlet tömítőanyagból adódtak, mely a kép ép részeire is rátakart (18. kép). Ezek eltávolításakor azonban nyilvánvalóvá vált, hogy a torzulást legfőképpen a dublázáshoz használt massa egyenetlensége okozta. Így a kezdeti elképzelés, miszerint a festmény vasalásával ezek kiegyenesíthetők, majd később az a gondolat, hogy a tömítések eltávolításával lesznek megszüntethetők, tévesnek bizonyult, és a megoldás a tervezettnél komolyabb beavatkozást igényelt: a rosszul kivitelezett dublázás rétegeit a vászon kiegyenesítése érdekében tehát el kellett távolítani. Ennek folyamata igen nehézkes volt, mivel a kép legnagyobb részén erősen kötődött a hordozóhoz. A hátoldal lépésről lépésre történő feltárása után láthatóvá vált az is, hogy a dublázásra a vászon állapota nem adott okot, hiszen szakadás, számottevő sérülés nem fordult elő rajta. Mindemellett a beavatkozás nem is volt megfelelően kivitelezett, ráadásul a fentiekben részletezett esztétikai károkat eredményezte.

A hátoldal teljes feltárása után a festmény vákuumasztalos kezelése és újbóli dublázása mellett döntöttünk, melyet Szilágyi Sándor restaurátor végzett.

16-17. Muraközy Lászlóné és Muraközy Jánosné portréján nyitott kutatóablakok

18. Muraközy László portréja félig feltárt állapot, részlet.
Az átfestések levételével előkerültek a felületi egyenetlenségeket részben okozó tömítések is.

Ifj. Muraközy Imre képmásán a feltárás során vált egyértelművé, hogy a festmény árnyalatáért a lakkréteg csak részben felelős, a kép legnagyobb felületét átfestés borítja, mely formailag hűen követi az eredeti ábrázolást (19-20. kép). A háttér zöldes átfestése alatt rejtőzött a korabeli, szürkés-kék felület. A mellény okkersárga festett rétege alatt pedig egy élénkebb árnyalatú sárga mellény. A sötét kabát másik, szintén sötét alsóbb réteget takart. Az arc és a haj nagy részét is kisebb-nagyobb mértékben átdolgozták. Ezen átfestések az azzal a céllal kerültek a felületre, hogy a sérüléseket, töréseket elfedjék. Idővel színeik elváltoztak, megsötétedtek. Az átfestés az arc plasztikáját is kis mértékben megváltoztatta: az arc jobb oldalán a fényes és árnyékos rész vonala az eredeti ábrázoláson határozottabban elkülönül, valamint a bal oldalon az arcpír is nagyobb területet foglal el, mint amennyire az átfestés látni engedte. A fül formája és a haj vonala is kis mértékben módosult.

Ifj. Muraközy Imre képmásának a hátoldalára erősített karton rossz pozícióban rögzítette a kép felgyűrődött részeit, emiatt szükséges volt az eltávolítása. Ennek során lassan láthatóvá vált a vízszintes gyűrődés oka: a kép e vonal mentén annak idején kettévált. A hátoldal feltárásával a cikkcakk vonalban kialakult szintkülönbségek eredetére is fény derült, a festmény két alsó sarka ezektől kifelé megsemmisült. A hiányzó területeket sötét karton beillesztésével pótolták. A deformációkat a kép átfestésével igyekeztek eltakarni, mely

ráfedett a törött, deformált élekre és zavaróan hatott - így megtörtént az átfestések teljes eltávolítása. Ezt követően a kép alsó és felső darabja párasítás, prézelés, konzerválás után, egymáshoz illesztve savmentes múzeumkarton alapot kapott.

19-20. Muraközy Imre portréja.
Az arc átvételkor és feltárás után

23-24. ifj. Muraközy Imre portréja,
tömített és restaurálás utáni állapot

Gyenes Sára portréján, a festmény feltárása közben vált nyilvánvalóvá, hogy jelentős felületét átdolgozták: a háttérrel, a ruhát és az arcot is kisebb-nagyobb kiterjedésű, elváltozott átfestés vagy retus fedte. Ezek eltávolításával a festményen nagyszámú tömítés vált láthatóvá, melyek a vászon gyűrődéseinek, töréseinek javítására készültek (21-22. kép). Az átdolgozások a nyakat és az arcot is érintették, főként a homlokot és az árnyékos oldalt. Az arc feltárásával néhány forma finoman módosult, az áll addig eltakart reflexfénye láthatóvá vált.

A képek feltárása után, a deformációktól mentesített felületeken sor került a hiányok tömítésére, illetve a régi tömítések korrekciójára (23-25. kép), majd ezek akvarellal való aláfestésére. A festmények új védőlakk-réteget kaptak, végül a kisebb hibák és elszíneződések eltakarására beilleszkedő retus készült, csökkentett olajtartalmú olajfestékekkel, kötőanyagként a lakk anyagát felhasználva.

21-22. Gyenes Sára portréjának félig feltárt állapota, és az arckép az átfestések eltávolítása után

25-26. Muraközy László portréja, a hiányok tömítését követően és restaurálás után, felújított díszkeretébe visszahelyezve

27-28. Az arc átvételkor és restaurálás után

29-30-31-32. Muraközy Lászlóné képmása - A festmény részletei átvételkor és restaurálás után

33-34. Gyenes Sára arca, teljes feltárás és restaurálás után

35-36. ifj. Muraközy Imre képmása átvételkor és restaurált állapotban

FÉNY DERÜL A KULCSRA ZÁRT SZOBA TITKAIRA

Muraközy János életmű-kiállításának interpretációi

Muraközy János – a 19. századi kecskeméti nemesi-polgári értelmiség kiemelkedő alakja – érdemes az utókor emlékezetére és megbecsülésére. **A kulcsra zárt szoba titkai. Muraközy János élete és festészete** című állandó kiállítás 2018 júniusában nyílt meg a Ráday Múzeumban. Azóta számos múzeum-pedagógiai programmal igyekeztünk elnyerni a látogatók csodálatát és elismerését az alkotó felé, továbbá törekedtünk arra, hogy minél szélesebb körben ismertté tegyük ezt a rendkívüli egyéniséget és életművét.

A következőkben röviden bemutatjuk azokat a programokat, amelyeket a Ráday Múzeum szakemberei – az aktuális lehetőségekhez és igényekhez igazodva –, az életmű-kiállítás ókollégiumi méltó közreadásától kezdve megterveztek és megvalósítottak.

Különösen szerencsés helyzet, hogy a kiállítás egy olyan épületben¹ kapott helyet, amely nemcsak „kortárs” Muraközy Jánosnak, hanem konkrétan életének egyik jelentős állomása is: az egykori Kecskeméti Református Jogakadémia, ahol 1842 és 1844 között volt joghallgató.

Múzeum-pedagógiai interpretációink alapját a korabeli, hiteles dokumentumok, történelmi tények adják. Ezenkívül az egykori diáktárs, Jókai Mór visszaemlékezései¹ segítségével némileg szubjektívebb, de igen érzékletes képet tudunk rajzolni Muraközy Jánosról. Az utókor értékelését elsősorban a festményekre vonatkozóan ismerjük – művészettörténeti írásokból, katalógusokból. Jól tudtuk használni Szolláth Katalin kecskeméti grafikusművész, művésztanár szakdolgozatát –, különösen a műalkotások elemzéseit, valamint Hegedűs Géza *Kulcsra zárt szobában* című regényét². Ez utóbbi mű –, ahogyan maga a szerző az utószóban írja – „*epikus mozzanatainak java részét írói képzelet és lelemény formálta, hogy összefüggő és példázó életúttá töltse ki ama hiteles adatokat, amelyekre csupán mint tartópillérekre támaszkodik a cselekmény.*” Ezt szem előtt tartva igyekeztünk úgy felhasználni a regény motívumait, hogy a befogadó múzeumlátogató számára egyértelművé tegyük mi a hiteles és mi az elképzelt, valószínű kiegészítés. Mindazonáltal nem hagyhattuk ki a regény izgalmas, kalandos történeteinek inspirációit a játékosabb és rejtélyes témák összeállításánál. Úgy ítéltük meg, hogy látogatóink többségét a konkrét történetek, az életút különössége, a személyiség nagysága, egyedisége tudja inkább rabul ejteni, mintsem a mélyreható műelemzések. Azt tapasztaltuk például a felső tagozatos diákok esetében, ha az emberi történet megfogta

1 Jókai Mór (1904): *Kecskeméti jogászévek. (1842–1843)* in: Jókai Mór önmagáról: önéletrajz és egyéb emlékezések: 1825-1904. Budapest, Franklin Társulat. p.83-99.

2 Hegedűs Géza (1969): *Kulcsra zárt szobában*. Corvina, Budapest

őket, akkor már a művek lényegéhez is könnyebben hozzáfértek. Hagyományos tárlatvezetéseket is tartunk a kiállításban, de folyamatosan igyekszünk változatos foglalkozástípusokkal és programokkal eljuttatni az életmű üzenetét a különböző korú és érdeklődésű csoportokhoz.

1. A Ráday Múzeum kiadványai

Élő történelem

Rejtély a kulcsra zárt szobában – Nyomozós játék a Ráday Múzeumban³

„Kiinduló helyzet: 1892-öt írunk. Muraközy János, a kecskeméti művész és gazdasági tanácsnok nemrég hunyt el. Felesége, Gyenes Sára fogadja a nyomozókat, aki férje titkos szobájába szeretne bejutni. S ha végre feltárul az ajtó, vajon mit rejtjenek a fiókok, ládák, dobozok? Levelezések, haditudósítások, naplóbejegyzések, és sok-sok fejtörő nyomán a játékosok fényt deríthetnek Muraközy életének homályba vesző részleteire, s azt is megtudhatják, kihez írta utolsó szerelmes sorait.” Így ajánlották Kriston-Bordi Zsuzsanna, Bencsik Orsolya és Sopronyi-Mikulás Kata múzeumpedagógusok.

3 Bővebben: Kriston-Bordi Zsuzsanna: Rejtély a kulcsra zárt szobában. Nyomozós játék a Ráday Múzeumban. MAGYAR MÚZEUMOK - A Pulszky Társaság - Magyar Múzeumi Egyesület online magazinja. 2019-02-10 <https://www.magymuzeumok.hu/cikk/rejtely-a-kulcsra-zart-szobaban>

gusok az általuk kidolgozott programot, elsősorban a felnőtt korosztálynak. A nyomozós játék időtartama körülbelül 60 - 90 perc, és maximum 6 fő játszhatja. Egy-két kiegészítő – például kalap, kesztyű, esernyő, ridikül – segít, hogy a résztvevők a 19. században érezzék magukat, és máris kezdődhet az interaktív kaland a Muraközy János festőművész szívét rabul ejtő, titokzatos hölgy nyomában.

2. A nyomozás résztvevői egy fejtörésre okot adó rejtély kibogozása közben

Az alkotó életeseményeire és a festményekre vonatkozó információk a rejtvények megoldásával tárulnak fel. A hiteles dokumentumokon kívül Hegedűs Géza regénye adja a fantázia segítségével kiegészített összefüggések alapját. A résztvevők számára az is világossá válik a játék végén, hogy mit tekinthetünk történelmi ténynek.

A program elsősorban fiatal pároknak, kisebb baráti társaságoknak ajánlott. Bár minden egyes foglalkozás sok előkészületet igényelt a múzeumpedagógusok részéről, és a 18.00 órai kezdés is nyitvatartási időn kívül esett, mégis nagy hozadéka volt a nyomozós játéknak, hogy sikerült megszólítani a 20-30 éves korosztály tagjait, s a látogatók az élménnyel gazdagodva joggal érezheték úgy, hogy a múzeum egy igazán izgalmas hely.

Élő történelmi tárlatvezetés

Időutazásra vágyó látogatók részére kosztümös, élő történelmi tárlatvezetés is elérhető a *Muraközy János élete és festészete. A kulcsra zárt szoba titkai* kiállításban. A 19. századi enteriőrben – Muraközy János elképzelt szobájában – egy a történehez illő jelmezbe öltözött múzeumpedagógus kalauzolja a látogatókat, a festőművész felesége, Gyenes Sára szerepében. A program főként felnőtteknek szól, bár igény esetén gyerekcsoportokat is fogadtunk már ilyen típusú programra. Az interaktivitást és az érdeklődés fenntartását a menetközben előkerülő fejtörők, találós kérdések vagy kirakók biztosítják az esemény során.

3. Sopronyi-Mikulás Kata múzeumpedagógus (Muraközy János felesége, Gyenes Sára szerepében)

Mozaikok Muraközy János életéből - zenés irodalmi összeállítás

2022-ben, Muraközy János halálának 130. évfordulójára állítottuk össze azt a műsort, amely az alkalomhoz illő visszatekintés. Alaphelyzet: az 1892-es temetésre készülve, illetve a temetés időszakában vagyunk. Muraközyné (Gyenes Sára) gondolatai, kihangosított belső monológja és az általa felolvasott levelek, hírek rajzolják meg az éppen lezáródott életutat. Kortárs visszaemlékezéseket idézünk részben dokumentumok, részben Hegedűs Géza *Kulcsra zárt szobában* című regénye alapján. A feleség, Jókai a jó barát és Lotz Károly a festő beszédei, gondolatai, valamint korabeli újsághírek hangzanak el. Az egyes szövegeket zene választja el. Ez a jelenet Hegedűs Géza „forgatókönyve” szerinti, a valóságban így nem játszódhatott le, hiszen Gyenes Sára előbb hunyt el, mint férje. A szituáció azonban – hasonlóan a kosztümös, élő

4. Múzeumpedagógusok 19. századi jelmezből.
Bencsik Orsolya
 (Veres Judit szobalány – kitalált személy – szerepében)
és Sopronyi-Mikulás Kata
 (Muraközy János felesége, Gyenes Sára szerepében)

5. kép: Muraközyné az asztalnál ül,
 könyvet olvas, gondolataiba merül
 (Sopronyi-Mikulás Kata múzeumpedagógus)

történelmi tárlatvezetésünk koncepciójához – kiválóan alkalmas arra, hogy életszerűen összefoglaljon hiteles információkat Muraközy életének négy fő szakaszára fűztük fel a műsort. Minden szakaszhoz választottunk a kiállításból egy-két jellemző festményt, valamint egy-egy jellegzetes, kifejező, korabeli dalt tárogatón. A fő vázat Muraközyné visszaemlékezései adják, s a zeneművek hangulatot festenek, és tagolják a prózai ívet.

A műsor felépítése:

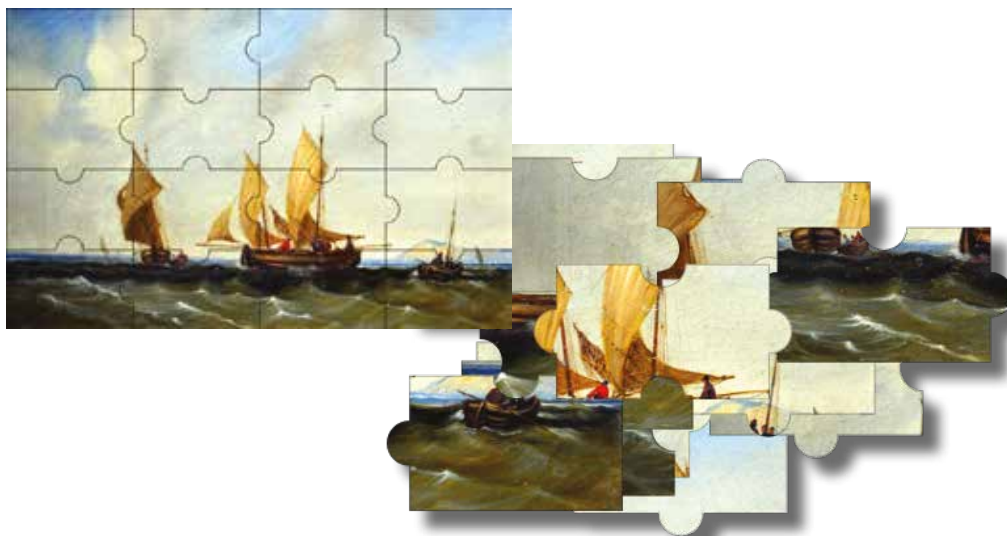
KORSZAK	MŰTÁRGY	ZENEMŰ
1. Ifjúkor	Fiatalkori önarckép	Cserebogár, sárga cserebogár
2. 1848-as forradalmi szerepvállalás	Három festő portréja relikviák (nemzetőr karszalag, díszkard, ptykegombok, oktatói szabályzat, stb.)	Kossuth Lajos azt izente, Kecskemét is kiállítja
3. A bujdosás, kiábrándulás időszaka	A gerillakapitány búcsúja Jókai Tardonán	Kitárom reszkető karom
4. Konzolidáció, érett férfikor	Gyenes Mihály portréja Gyenes Mihályné portréja	Bihari János: Csárdás

Célunk volt, hogy Gyenes Sára, Muraközy felesége – azaz az őt megszemélyesítő, korhú ruhába öltözött múzeumpedagógus – egyrészt megelevenítse a kiállításban lévő portrékon ábrázolt személyek egyikét (Sáríka), másrészt az általa előadott szövegek, kiválasztott művek és az elhangzó dalok megfessék a korszak hangulatát, megrajzolják Muraközy életének főbb eseményeit, átfogó, komplex és érzelmekre is erősen ható, élményszerű benyomást adva a látogatóknak.

A Muraközy Mozaikok című est összeállítói Kovács Hajnalka, Sopronyi-Mikulás Kata és Vass-Eysen Ákos múzeumpedagógusok. Előadták: Sopronyi-Mikulás Kata múzeumpedagógus és Szabó Sándor tárogatóművész. A program egyaránt jól befogadható felső tagozatos, középiskolás, felnőtt, és nyugdíjas korcsoport számára.

Gamifikáció:

A játékosításnak egyik kedvelt és viszonylag egyszerű formája a kirakó. A festményekkel való elmélyült foglalkozáshoz, a részletek alapos megfigyeléséhez az online puzzle is remek játékos módszert kínál. Mi is készítettünk ilyen Muraközy János egyik, tengeri vitorlásokat ábrázoló művéből. A játék az alsó tagozatos korosztálytól a nyugdíjasokig mindenki számára élvezetes. Nemcsak a múzeumban, de az iskolában vagy akár otthon is elérhető.

6. Muraközy János: Vitorlások a tengeren – online puzzle darabjai és a kirakott kép

<https://puzzlel.org/jigsaw/play?p=-NWiDd4YZqRCgNhR7naz>

MURAKÖZY 200

2024-ben Muraközy János születésének 200. jubileumát ünnepelve több, rendező programmal készültünk az emlékévk keretében.

„Muraközy János nyomában” Történelmi városi séta

A jubileumra készülve, 2023 őszén szerveztük meg először városi sétánkat, melynek állomásai Muraközy János életének fontos helyszíneit járják be Kecskemét református negyedében, a város központjában. A másfélórás program a Ráday Múzeum elől indul és oda visszatérve, a múzeum Muraközy János életét és festészetét bemutató, A kulcsra zárt szoba titkai című kiállításában zárul.

Muraközy Jánost – aki Kecskeméten született 1824-ben, és Kecskeméten hunyt el 1892-ben – mint egyházunk és városunk jeles református személyiségét mutatjuk be, aki jelentősen hozzájárult Kecskemét 19. század végi fejlődéséhez. Sétánkkal Kecskemét város történelmének egyik legjelentősebb időszakába kalauzoljuk az érdeklődő városlakókat és turistákat.

8. Muraközy nyomában: a kecskeméti városháza ma és a 19. században.
Kovács Hajnalka múzeumpedagógus mesél

Múzeumi vezetőként szolgáló feladatlapot is összeállítottunk, melynek segítségével a látogatók önállóan fedezhetnek fel fontos összefüggéseket a kiállításban.

A 2024-es Házasság hete rendezvénysorozatba bekapcsolódva, először vettük számba a kiállításban „rejtőző” párokat. Hites társak – valójában páros portrék – megtalálásában segítette a feladatlap a múzeumlátogató párokat és házastársakat.

Muraközy200 – rendhagyó múzeumi programok Múzeumok Éjszakáján Muraközy Szalon

Mindig nagy megtiszteltetés, ha Muraközy János leszármazottait láthatjuk vendégül a múzeumban. Kezdeményezésünkre a Muraközy család néhány tagjával is találkozhattak az Ókollégiumba látogatók a Múzeumok Éjszakáján. Az ünnepi Muraközy Szalonban, a 200. évforduló alkalmából meghívott előadók⁴ meghallgatása mellett alkalom nyílt kötetlen beszélgetésekre, visszaemlékezésekre is a vendégek körében.

Játszóház

Muraközy személyét játékos formában hozzuk közelebb a gyermekekhez. A Jókai által leírt jellemzésből indulunk ki:

„A kecskeméti fiúk vidám, tréfaszerető czimborák voltak; én egész új világban éreztem magamat közöttük. Micsoda ép testű, egészséges arczú fiúk! Muraközy Jani, (ilyen lehetett Herkules suhancz korában) a kivel csak Körösi Sándor tudott megmérkőzni. ...

4 Muraközy János festészete címmel Szolláth Katalin grafikusművész; Muraközy János és kora levéltári dokumentumok tükrében címmel Bíró Éva levéltáros tartott előadást

...Muraközy Jani volt a tornamester, ő trenírozta a többieket, a temetőben volt a tornahelyünk, a jó puha porondon. Ő tanított bennünket karddal és törrel vívni, még pedig plastron nélkül...⁵

Tudjuk az ifjú Muraközyről, hogy kiemelkedő volt tornából, kiválóan vívott és birkózott, nagyszerűen táncolt, remekül festett. Az 1848-49-es szabadságharcban pedig bátran harcolt – előbb gerillakapitányként, majd honvédszázadosként.

Muraközy mint vonzó ifjú, bátor és soktehetségű hős jelenik meg előttünk. A róla készült lovas portré⁶ ezt a képet igazán érzékletessé teszi, ami megfogja a kisebbek fantáziáját is. A gyerekeknek különböző jellegű, játékos próbákat állítunk össze, melyeket Muraközy minden bizonytal megoldott volna. Őt próbát kell kiállni a vállalkozó kedvének. A gyerekek kapnak egy névre szóló „katonakönyvet”, amelybe minden próba sikeres teljesítéséért pecsét jár. Ha összegyűlt az öt pecsét, akkor a próbatevő jutalmat kap. (A jutalom lehet pl. az ásványgyűjteményünk egy-egy kisebb kincse, vagy a huszárélettel kapcsolatos kép – az aktuális csoporttól, alkalomtól, eseménytől függően.

9. Múzeumi Katonakönyv külső borítója és belső oldala kitöltve – lúdtollal, tintával beleírt névvel, valamint az öt próba teljesítését igazoló pecsétekkel.

Tervező és játékevezető: Kovács Hajnalka múzeumpedagógus

A játék célja: a gyereket megismertetni Muraközy János néhány festményével, relikviájával és életének egy-két fontos tényével, kiemelve több területen is elismert kiválóságát. Majd mindezt élményszerűvé tenni és elmélyíteni olyan ügyességi próbákon keresztül, melyek Muraközy „tudományához” kapcsolódnak. A próbák lehetnek például a következők: kardkészítés (papírkard készítése, hajtogatással, ragasztással), célba dobás, lovaglás (vesszőparipán, adott pályán és lépés szerint), kötélhúzás, festés, stb. A konkrét feladatok életkortól és a foglalkozás kereteitől is függenek. Múzeumok Éjszakáján első-

5 Jókai Mór (1904): Jókai Mór önmagáról: önéletrajz és egyéb emlékezések: 1825-1904. Budapest Franklin Társulat. 91-92p.

6 A Muraközy Jánost lóháton ábrázoló portrét a festőtársak, Markó András, Lotz Károly és Than Mór készítették, valamikor az 1850-es évek elején. Abban az időszakban, mikor az 1848-49-es gerillaharcos Bécsben bujdosott, és a nagynevű mester, Carl Rahl iskolájában tanulta a festés fortélyait.

sorban a mozgásos ügyességi feladatok domináltak. Megvalósítottuk a programot nyári táborunk keretében is, ahol a művészeti jellegű reprodukáló és alkotó feladatok kerültek előtérbe, mint a festés, éneklés, táncolás. Huszárdal éneklése (pl. Kecskemét is kiállítja) és tánclépés bemutatása – melyet a múzeumpedagógus meg tud tanítani, amennyiben a diákok még nem ismerik – szintén lehetnek a próbák között.

Nagy sikere volt a huszárélethez kapcsolható ügyességi és mozgásos játékoknak a gyerekek körében. Továbbá ez a forma lehetővé tette, hogy nagyobb létszámú és folyamatosan érkező látogatóknak is tudjunk tevékenységeket biztosítani – akár a múzeum tereiben, akár kihelyezett helyszíneken. Az egyes próbákhoz kapcsolódóan pedig alkalom nyílt további, Muraközyvel kapcsolatos érdekességek, információk megosztására is.

Rendhagyó múzeumi előadások

A Muraközy Jánosról készült lovasportré, valamint a Muraközy relikviák kapcsán, a huszárélethez jól ismerő, hagyományőrző huszárhadnagy, Vajda Rudolf sok izgalmas részletbe bevatta az érdeklődő múzeumlátogatókat – gyermekeket és felnőtteket egyaránt – rendhagyó előadások, bemutatók keretében.

10-11. Muraközy János lovaglótudományáról és a huszárlóvakról

Vajda Rudolf huszárhadnagy

(a Kecskeméti Huszárok Hagyományőrző Egyesületének tagja)

tart izgalmas bemutatót és előadást.

Ráday Múzeum, Múzeumok Éjszakája 2024. 06. 22.

Hímezz velünk Muraközy motívumot!

Hímzett papírzsebkendő-tartó készítése

Muraközy János születésének 200. évfordulója alkalmából rendhagyó műhelyfoglalkozásokat is terveztünk. Kiállításunkban látható a Muraközy relikviák között egy gazdagon hímzett, bőrből készült, 19. századi dohányzacskó is. En-

nek a tárgynak a motívumai ihlették azokat a díszítményeket, melyeket Gazsóné Kis Zsuzsa és a Ráday Múzeum Hímzőműhelye segítségével egy vászon zsebkendőtartóra hímézhetnek a kézimunka iránt érdeklődők. A foglalkozást leginkább családi napok, nyitott múzeumi napok, rendhagyó programok keretében vagy ünnepekhez kapcsolódó ajándékkészítésre ajánljuk felnőtteknek, valamint művészeti szakközépiskoláknak, szakköröknek és nyugdíjasoknak.

12 Hímzett vászon papírzsebkendő-tartók.

Tervező, foglalkozásvezető, fotó: Gazsóné Kis Zsuzsa
a Ráday Múzeum Hímzőműhelyének vezetője

Helytörténeti vetélkedő – kiemelt tematika: Muraközy200

Az emlékév legnagyobb szabású projektjét a kecskeméti Béke Iskola tanáraival közösen valósítottuk meg. A Kecskemét Város Polgára Leszek (KVPL)⁷ városi helytörténeti és műveltségi vetélkedőhöz Muraközy Jánossal kapcsolatos kérdéseket, rejtvényeket, feladatokat terveztünk. A Ráday Múzeum vállalta, hogy minden, a versenybe benevezett általános iskolai csapat számára díjtalan tárlatvezetéseket biztosít. A vezetést tartó múzeumpedagógus olyan interaktív foglalkozást tartott a 6-7. évfolyamos diákoknak, amely amellest, hogy élményszerűen és érdekesen mutatta be Muraközyt, tartalmazott minden olyan információt, ami a vetélkedő feladatainak megoldásához szükséges volt.

A projekt lépései a következők voltak

- A pontos témakör és a kutatási felületek, források meghatározása
- A Muraközy Jánossal kapcsolatos forduló feladatainak kitalálása, megbeszélése, majd a feladatlap elkészítése
- A beérkezett megoldások értékelése
- A döntő feladatainak megtervezése és kidolgozása, majd a hozzájuk tartozó feladatlapok, eszközök elkészítése
- A döntő lebonyolítása, értékelése

⁷ A Kecskemét Város Polgára Leszek (KVPL) elnevezésű városi helytörténeti és műveltségi vetélkedőt a kecskeméti Béke Iskola szervezi 1995 óta. A háromfordulós versenyből a legjobb eredményt elért csapatok jutnak be a döntőbe. A Ráday Múzeum javaslatára 2024-ben, a 29. KVPL kiemelt témája volt a 200 éve született Muraközy János élete és festészete.

Nagyon izgalmas és hatékony volt az együttműködés a pedagógusokkal –, elsősorban Berec Zoltánné magyar és történelem szakos tanárral –, akik jól ismerték a vetélkedő menetét, hagyományait, valamint a tanulási környezetet és a diákok kompetenciáit. A múzeum pedig a szakmai, kiállítási anyagok adaptív alkalmazásával, múzeumi interpretációs módszerekkel, konkrét eszközök, feladatlapok elkészítésével és a felkészülés helyszínén (a kiállításban) történő biztosításával, támogatásával járult hozzá a közös munkához. Ezenkívül a múzeumi szakemberek részt vettek az iskolai döntő lebonyolításában is.

Muraközy ládája

A 19. századi utazóládákat alapul véve eljártszottunk azzal a gondolattal, hogy vajon milyen tárgyak lehettek volna Muraközy János ládájában. A KVPL vetélkedő döntőjéhez tervezett interaktív játék jól működött a múzeum falain kívüli helyszínén, a kecskeméti Béke Általános Iskola tornacsarnokában. Az évek óta múzeumpedagógiai kínálatunkban szereplő Ládafia Utazó Múzeumi programunkhoz készült faladát felhasználva arra voltunk kíváncsiak, hogy a gyerekek vajon ki tudják-e találni, hogy a ládából előkerülő tárgyak tartozhattak-e Muraközyhez. A múzeumpedagógus tárgyakat vesz elő egymás után a ládából, és minden tárggyal kapcsolatban megvitatjuk, hogy vajon származhat-e az adott történelmi korszakból és lehet-e Muraközyé. Ebben a kvízjátékban a diákok szabadon érvelhetnek, felidézve amit a témáról tudnak, illetve megpróbálva azt is kikövetkeztetni, amiről nincs biztos információjuk. Ennek a játéknak nagy sikere volt, feloldotta a versenyzők feszültségét, és jó bevezetőnek bizonyult a pontokért történő, igazi vetélkedéshez.

Mindenképpen szeretttük volna, hogy a diákok kreatív, alkotó munkával is jelenítsék meg a témáról megszerzett tudásukat.

Erre nagyon jó megoldásnak bizonyult a döntő egyik, **Így élt Muraközy** című feladata:

A 3. fordulóban Muraközy János életével és munkásságával ismerkedtetek meg. Arra kértünk titeket, hogy válasszatok kalandos életéből egy epizódot, készítsetek belőle jelenetet! A döntőben elevenedjék is meg a történet! Szempontok az értékelés során: Törekedjetez korhűségre, ötletes megoldásokra! Derüljön ki a megjelentetett szereplők személye! Minden csapattag vegyen részt a munkában, válasszatok magatoknak szerepeket! A kivitelezés lehet jelenet, bábjáték, némajáték narrációval. Használjátok a fantáziátokat bátran! Ügyeljetez arra, hogy előadásotok ne legyen hosszabb három percnél!

A dramatikus jelenetek minden csapatnál más témát dolgoztak fel, de egyaránt nagy átéléssel és sok kreatív ötlettel.

Múzeumpedagógusként igazán szívmengető volt látni, ahogyan a diákok érezhetően nemcsak megszerették Muraközyt, hanem előadásaikban azonosulni is tudtak vele. Jó visszaigazolása volt ez a befektetett munkánknak.

15. Bujdosás Tardonán – Jókai Mór, Telepy György és Muraközy János beszélgetnek a tardonai fogadóban.

A hetényegyházi MórícZs Zsigmond Általános Iskola Hetényvezér csapatának előadása.
KVPL döntő, Béke Iskola, Kecskemét, 2024. 03. 27.

16. Hogyan kezdődött? - A fiatal Muraközy János (kecskeméti diákévek)

A kecskeméti Petőfi Sándor Katolikus Általános Iskola 7. osztályos csapatának előadása.
KVPL Béke Iskola, Kecskemét, 2024. 03. 27.

Ünnepi események a múzeum rendezésében

Muraközy Jánosról minden évben megemlékezünk az alábbi napokon:

Február 8. Muraközy János születésének napja

Március 15. mellett ez a nap is örömteli nap, amelyet igyekszünk a család, a leszármazottak körében megünnepelni. A Ráday Múzeum szalonjában tartott megemlékezésekhez és a vendégfogadáshoz rendszeresen kapcsolunk rendhagyó múzeumi tárlatvezetéseket, előadásokat. Az Ókollégium falán lévő, a Ráday Múzeum által állított emléktáblát is megkoszorúzzuk ezen a napon.

Március 15.

Muraközy János forradalmi szerepvállalására és a szabadságharcos hősré emlékezünk

Március 15-ét ünnepeelve, minden évben az Ókollégium falán lévő emléktábla koszorúzásával tisztelgünk Muraközy János emléke előtt.

2022-ben – abban az évben, melyben Muraközy halálának 130. évfordulójára emlékeztünk – a kecskeméti Hírös Agóra Ifjúsági Otthonnal közös szervezésben, hagyományteremtő céllal elindítottunk egy rendhagyó, az Ókollégiumhoz és az 1848-as kecskeméti ifjakhoz méltó ünnepi formát. A forradalom előestéjére – március 14. estéjére – szervezzük fáklyás megemlékezésünket. A hely szelleméhez méltóan, lobogó gyertyafénynél idézik meg fiatal előadók Jókai, Muraközy, Petőfi és további történelmi személyek alakját. A forradalmi idők hangulatát megelevenítendő kórusok, citerások, népdalénekesek, hagyományörző huszárok, és néptáncsoport is emelik az ünnep fényét, teszik az eseményt igazi városi ünnepé, a fiatalokat megmozgató, életteli eseménnyé.

Szeptember 2.

Muraközy János halálának dátuma

A közelmúlt legjelentősebb megemlékező eseményét 2022-ben tartottuk, Muraközy János halálának 130. évfordulóján. A múzeumi megemlékezést és előadásokat városunk nagy szülőtte díszsírhelyének megkoszorúzása követte a Kecskeméti Köztemetőben.

21. Muraközy János megkoszorúzott díszsírhelye a Kecskeméti Köztemetőben, halálának 130. évfordulóján, 2022. szeptember 2-án.

Október 6.

A nemzetőrként, gerillakapitányként majd honvédszázadosként hazájáért, a szabadságért életét is áldozni kész kecskeméti hősrre emlékezünk az aradi tizenhármak mellett.

22. Megkoszorúzott emléktábla a Ráday Múzeumnak otthont adó Ókollégium falán